

פני החברה בישראל מס' 10 | דת והגדרה עצמית של חידת דתיות

חינוך והשכלה

פרק

5

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בנתיבת פרק זה:

אביאל קרנצלר, אורית בראני, איריס מתתיהו, אסנת לנדאו, דוד מעגן, חיים פורטנוי, יובל שפירא, מיכל סלנסקי,
מתן שוקרון, סופי ארצב, עינת וייס, רומן זילברשלג

א. מבוא

חינוך והשכלה הם אבני דרך חשובות בחייו של הפרט. הם עשויים לעצב תפיסת עולם, מודעות חברתית וקבלת החלטות בתחום האישי והמקצועי. פערים בחינוך ובהשכלה בין האוכלוסיות השונות עשויים להשפיע על עתידם, על פרנסתם ועל איכות חייהם של המשתתפים אליהן.

מערכת החינוך בישראל בנויה במידה רבה מזרמי חינוך שונים (חינוך עברי לעומת חינוך ערבי; פיקוח ממלכתי, פיקוח ממלכתי-דתי ופיקוח חרדי בחינוך העברי). לכל זרם חינוך תכנים ייחודיים המותאמים לשפה ולמאפיינים התרבותיים של אוכלוסיית היעד (קבוצת אוכלוסייה או זרם דתי), וקשורים קשר הדוק למאפייני הדת ולמידת הדתיות של אוכלוסייה זו.

הנושאים הכלולים בפרק הם:

1. חינוך קדם-יסודי
2. חינוך יסודי ועל-יסודי
3. נשירה מבתי ספר
4. הישגים של תלמידי יב בבחינות הבגרות
5. השכלה גבוהה
6. רמת השכלה, לפי אורח חיים מבחינה דתית
7. עובדי הוראה
8. דת ומידת דתיות בסקר מיומנויות בוגרים

הפרק כולל שלוש תיבות בנושא השכלה גבוהה: סטודנטים דרוזים; סטודנטים חרדים; סטודנטים להנדסה, לפי מסגרת חינוך ולפי פיקוח בחינוך העברי.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

כללי

דרג חינוך: שלב בהתקדמות מלמדה בסיסית ללמידה מורכבת יותר. דרגי החינוך הם חינוך קדם-יסודי, חינוך יסודי, חינוך על-יסודי (חטיבת ביניים וחטיבה עליונה), חינוך על-תיכון (לא אקדמי) וחינוך גבוה.

חינוך עברי: מוסדות חינוך ששפת ההוראה בהם היא עברית.

פיקוח בחינוך העברי: חלוקה של מערכת החינוך העברי לשלושה סוגי פיקוח, בהתאם לזיקה לחינוך דתי: בחינוך היסודי – ממלכתי, ממלכתי-דתי וחרדי; בחינוך העל-יסודי – כללי, מינהל חינוך דתי וחרדי.

חינוך ערבי: מוסדות חינוך ששפת ההוראה בהם היא ערבית.

מגזר בחינוך הערבי: חלוקה של החינוך הערבי לארבעה מגזרים: ערבי, דרוזי, צ'רקסי ובדווי. לכל מגזר יש תכנית לימודים המייחדת אותו. מערכת זו כוללת את בתי הספר הרשמיים ואת בתי הספר הלא רשמיים שבפיקוח משרד החינוך, בתי הספר הממשלתיים ובתי הספר של סוכנות הסעד והתעסוקה במזרח ירושלים. לא כולל מוסדות פרטיים במזרח ירושלים שאינם בפיקוח משרד החינוך. הנתונים בפרסום הנוגעים ללימודים בגיל בית ספר אינם כוללים את אוכלוסיית ערביי ירושלים מאחר שחלקם לומדים במוסדות לימוד פרטיים, ולמ"ס אין מידע מפורט עליהם.

חינוך קדם-יסודי

חינוך קדם-יסודי (קודם: גני ילדים): דרג חינוך שהוא השלב הראשון של הלמידה המאורגנת וכולל מוסדות חינוך לילדים מגיל 3 ועד גיל בית ספר.

חינוך יסודי ועל-יסודי

חינוך יסודי: דרג חינוך הממשיך את החינוך הקדם-יסודי וכולל 6 שנות לימוד (כיתות א-ו) או 8 שנות לימוד (כיתות א-ח). בדרג זה מוקנות לתלמיד מיומנויות יסוד בקריאה, בכתיבה, בחשבון ועוד. הלמידה היא שיטתית, על פי מקצועות הלימוד. גיל 6 הוא גיל הכניסה לחינוך יסודי על פי חוק.

חינוך על-יסודי: דרג חינוך הממשיך את החינוך היסודי וכולל חטיבת ביניים וחטיבה עליונה.

נשירה מבתי ספר

תלמיד נושר: תלמיד נחשב לנושר אם עזב את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"ו (2015/16) או במעבר לשנת הלימודים תשע"ז (2016/17).

לא הוגדרו כנושרים: תלמידים שעזבו את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"ו (2015/16) אך חזרו בתשע"ז (2016/17), תלמידים שעזבו לימודים ושהו בחו"ל לפחות 100 ימים ברציפות וכן תלמידים שעברו מבית ספר אחד לאחר.

1 חשוב לציין כי חלק מבתי הספר החרדיים (חב"ד) נמצאים בפיקוח הממלכתי-דתי, ואילו בפיקוח החרדי יש מספר קטן של מוסדות לא חרדיים.

הישגים של תלמידי יב בבחינות הבגרות

אוכלוסייה: תלמידי כיתות יב בשנת תשע"ו (2015/16).

דרישות הסף של האוניברסיטאות: כוללות 3 יחידות לימוד במתמטיקה, 4 יחידות לימוד באנגלית ומקצוע ברמה מוגברת (4 יחידות לימוד לפחות) נוסף על אנגלית.

השכלה גבוהה

מוסד להשכלה גבוהה: מוסד לימודים שקיבל הכרה מהמועצה להשכלה גבוהה והוסמך להעניק תארים אקדמיים. נכללות אוניברסיטאות, מכללות אקדמיות ומכללות אקדמיות לחינוך.

סטודנט: תלמיד במוסד מוכר להשכלה גבוהה הלומד לקראת תואר אקדמי או תעודה אקדמית. לא נכללו תלמידי שביטול הרשמתם עד למועד העדכון של הקובץ. הנתונים לא כוללים סטודנטים במוסדות לא אקדמיים אשר אינם מוכרים במועצה להשכלה גבוהה וסטודנטים בשלוחות של מוסדות לחינוך גבוה מחו"ל.

סטודנט חרדי: מי שלמד בשנתו האחרונה במערכת החינוך במוסד בפיקוח אחר (חרדי). בפרסום זה חרדים אינם כוללים יוצאי מוסדות חינוך חרדים-לאומיים (השייכים לפיקוח החרדי) ויוצאי מוסדות חינוך חרדים המיועדים לאוכלוסייה לא חרדית. לעומת זאת נכללים תלמידי חרדים שלמדו במוסדות חב"ד אשר לא נכללים בפיקוח החרדי. הגדרה זו אינה מתייחסת למידת הדתיות הנוכחית של האדם או להגדרתו העצמית.

מקבל תואר/תעודה: כל מי שקיבל מן המוסדות להשכלה גבוהה תואר המוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה, כולל מי שקיבל תעודה שהלימוד לקראת קבלתה מותנה בתואר אקדמי. מי שקיבל שני תארים, או גם תואר וגם תעודה אקדמית בשנה הנסקרת, נספר פעם אחת בלבד – כמקבל תואר. מקבל תואר נחשב ככזה לאחר טקס הענקת התארים של אותה שנה.

תחום לימוד: הקבצה של מקצועות הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה לפי התחום המדעי שאליו הם משתייכים. תחומי הלימוד המוצגים בפרק זה הם: מדעי הרוח; מדעי החברה; עסקים ומדעי הניהול; משפטים; רפואה; מקצועות עזר רפואיים; מדעי הטבע, מדעי המחשב ומתמטיקה; חקלאות; הנדסה ואדריכלות.

עובדי הוראה

אוכלוסייה: עובדי הוראה (מורים בבתי ספר וגננות בחינוך הרשמי), לא כולל עובדי הוראה במוסדות פטור וגננות בחינוך המוכר שאינו רשמי.

עובדי הוראה חדשים: עובדי הוראה חדשים הוגדרו על פי מופע ראשון של תעודת זהות בקובץ הנתונים הרב-שנתי. **דרגת שכר:** דרגת שכר היא הדרגה שהמשכורת מחושבת לפיה, ומותאמת על פי רוב לרמת השכלתם ולהכשרתם הפדגוגית של עובדי הוראה. יצוין כי לחלק מעובדי ההוראה, דרגות השכר האקדמיות הן "שוות ערך" ואינן משקפות בהכרח תואר אקדמי.

ציון פסיכומטרי: הציון הפסיכומטרי הממוצע בקרב עובדי הוראה חדשים, לא כולל החינוך החרדי.

שעות עבודה שבועיות: כולל שעות עבודה פרונטליות, פרטניות ושעות שהייה.

שכר חודשי ממוצע בהוראה: סך כל ההכנסות ברוטו לשנה קלנדרית, שמקורן במשרות שכיר בהוראה, לפני ניכוי מסים ותשלומי חובה לאדם, מחולק ב-12 חודשים.

סקר מיומנויות בוגרים

אוריינות קריאה: מוגדרת כיכולת של אדם להבין ולהעריך טקסטים כתובים, להשתמש בהם ולעסוק בהם כדי להשתתף בחברה, להשיג את יעדיו האישיים, ולפתח את הידע ואת הפוטנציאל שלו. המושג מקיף מגוון מיומנויות, מפענוח של מילים ומשפטים בכתב ועד להבנה, פירוש והערכה של טקסטים מורכבים.

אוריינות מתמטית: יכולתו של אדם לגשת למידע ולרעיונות מתמטיים, להשתמש בהם, לפרש אותם ולהציג אותם, כדי להתמודד עם הדרישות המתמטיות העולות ממגוון מצבים בחייהם של בוגרים. אוריינות מתמטית כרוכה בפתרון בעיה או בהתמודדות עם מצב בהקשר אמיתי, באמצעות תגובה לייצוגים שונים של תוכן, מידע או רעיונות מתמטיים. הביצועים במשימות של אוריינות מתמטית תלויים בין השאר ביכולת לקרוא טקסט ולהבין אותו, אולם אוריינות מתמטית מצריכה יותר מאשר יישום של מיומנויות חשבוניות על מידע מתוך הטקסט.

פתרון בעיות בסביבה מתקשבת: יכולתו של אדם להשתמש בטכנולוגיה דיגיטלית, אמצעי תקשורת ורשתות כדי להשיג מידע ולהעריך אותו, לתקשר עם אחרים ולבצע מטלות בחיי היום יום. ההערכה מתמקדת ביכולות לפתור בעיות למטרות אישיות, מקצועיות ואזרחיות על ידי הגדרה של יעדים מתאימים ותכניות מתאימות, וגישה למידע ושימוש בו באמצעות מחשבים ורשתות מחשבים.

מונחים בפתרון בעיות בסביבה מתקשבת

ניתוב למסלול הממוחשב ולמסלול המודפס: סקר המיומנויות נערך בשני מסלולים: המסלול הממוחשב והמסלול המודפס. משיבים אשר נותבו למסלול המודפס לא נבחנו בפתרון בעיות בסביבה מתקשבת ולא נזקק להם ציון במיומנות זו. בחירת המסלול שאליו ינותב המשיב נעשתה כדלהלן: בשלב שאלון הרקע נשאלו המשיבים מהי מידת ניסיונם בשימוש במחשב. משיבים שדיווחו שהם חסרי ניסיון בשימוש במחשב נותבו למסלול המודפס (קטגוריה זו של משיבים מכונה בפרסום זה "חסרי ניסיון במחשב"). בשלב השני נערך מבחן קצר הבודק מיומנות בסיסית בשימוש באמצעי תקשורת (לפני פתרון בעיות). גם בשלב זה היו משתתפים שלא הצליחו להגיע לרמת המיומנות הדרושה כדי להמשיך להיבחן במסלול הממוחשב, וגם הם הופנו למסלול המודפס ("נכשלו בהערכת הבסיס בתקשוב"). לבסוף, היו משיבים שצינו כי יש להם ניסיון בשימוש במחשב, ואף על פי כן בחרו להיבחן במסלול המודפס ולא בזה הממוחשב ("בחרו במסלול המודפס").

חסרי מיומנות תקשוב: קטגוריה המורכבת מחיבור של "חסרי ניסיון במחשב" ו"נכשלו בהערכת הבסיס בתקשוב" (ראו לעיל).

רמות מיומנות: סולם הציונים הרציף חולק לכמה רמות מיומנות – באוריינות קריאה ובאוריינות מתמטית שש רמות (רמה 1 עד 5, וכן מתחת לרמה 1) ובפתרון בעיות בסביבה מתקשבת ארבע רמות (רמה 1 עד 3, וכן מתחת לרמה 1). החלוקה לרמות מיומנות נועדה לסייע לפרש ולהבין את התוצאות באמצעות תיאור של מאפייני המשימות שמשיבים עם ציון מסוים בתחום מיומנות מסוים יכולים בדרך כלל לפתור בהצלחה. מטרתן של רמות המיומנות בסקר היא תיאורית, אין בהן כל מרכיב נורמטיבי ואין להבין אותן כסטנדרטים או אמות מידה המגדירים את רמות המיומנות המתאימות למטרות שונות (למשל לצורך גישה להשכלה גבוהה או להשתתפות מלאה בכלכלה המודרנית) או לקבוצות מסוימות באוכלוסייה.

מובהקות סטטיסטית: הבדלים נחשבים מובהקים סטטיסטית ברמה של $P < 0.05$. בכל מקרה שבו צוינו הבדלים, הכוונה היא להבדלים מובהקים.

ג. מקורות הנתונים

חינוך קדם יסודי, חינוך יסודי וחינוך על-יסודי

קובץ התלמידים של משרד החינוך.

נשירה

- א. קובץ תלמידים של משרד החינוך – בקובץ רשומים כל התלמידים הלומדים בבתי הספר של משרד החינוך (בחינוך היסודי, בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה), במוסדות לימוד המוגדרים 'רשמיים' – חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי, ובמוסדות לימוד המוגדרים 'מוכרים שאינם רשמיים', הכוללים בעיקר חינוך חרדי.
- ב. קובץ תלמידים של משרד הכלכלה והתעשייה – בקובץ רשומים תלמידי כיתות ט-יב, הלומדים בבתי ספר לחניכים ובבתי ספר תעשייתיים שבפיקוח משרד הכלכלה והתעשייה, ומשלבים לימודים ועבודה.
- ג. קובץ תלמידי ישיבות – בקובץ רשומים תלמידי הישיבות הגבוהות והכוללים המתקצבים על ידי אגף מוסדות תורניים של משרד החינוך.

הישגים של תלמידי כיתות יב

- ד. קובץ תלמידי כיתות יב וקובץ נבחנים וזכאים לתעודת בגרות תשע"ו (2015/16) של משרד החינוך.
- ה. מרשם האוכלוסין.

השכלה גבוהה

הנתונים על סטודנטים ומקבלי תארים מבוססים על עיבוד קובצי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל. בקבצים מופיעים פרטי הלימודים במוסד האקדמי: התואר, מקצועות הלימוד ונתונים אקדמיים נוספים. הקבצים נאספים מדי שנה מהמוסדות להשכלה גבוהה, פרט לקובצי סטודנטים במכללות האקדמיות לחינוך, שמתקבלים ממשרד החינוך. המקור לנתונים הדמוגרפיים הוא קובץ מרשם האוכלוסין. קובץ זה כולל (לגבי אזרחים ותושבים קבועים) בין השאר את הפרטים הדמוגרפיים האלה: מין, שנת לידה, קבוצת אוכלוסייה ודת.

רמת השכלה, לפי אורח חיים מבחינה דתית

הנתונים מתבססים על סקר כוח אדם 2016.²

עובדי הוראה

הנתונים מתבססים על ממצאי קובץ רב-שנתי של עובדי הוראה, שהוקם בלמ"ס על סמך עיבוד מתוך הקבצים השנתיים של משרד החינוך וקבצים שנתיים בחינוך המוכר שאינו רשמי (לא כולל מוסדות פטור) לשנים 2000–2017. שכרם של עובדי הוראה: הנתונים על שכרם של עובדי הוראה (כולל מנהלי בתי ספר) מתבססים על עיבוד מיוחד מתוך קובץ הכנסות שהוקם בלמ"ס על בסיס דיווחי המעבידים לרשות המסים בישראל, ומכסה את כל משרות השכיר לשנים 2000–2015, בשילוב נתונים מינהליים על כוחות הוראה שנאספים בלמ"ס מדי שנה.

דת ומידת דתיות בסקר מיומנויות בוגרים

הנתונים נלקחו מסקר מיומנויות בוגרים 2014–2015.³

2 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בהכנה). סקר כוח אדם 2016. פרסום מס' 1723. ירושלים: המחבר.

3 ראו: למ"ס וראמ"ה (2016). מיומנויות בוגרים בישראל 2014–2015. פרסום מס' 1640. ירושלים: המחבר.

ד. ממצאים עיקריים

1. חינוך קדם-יסודי

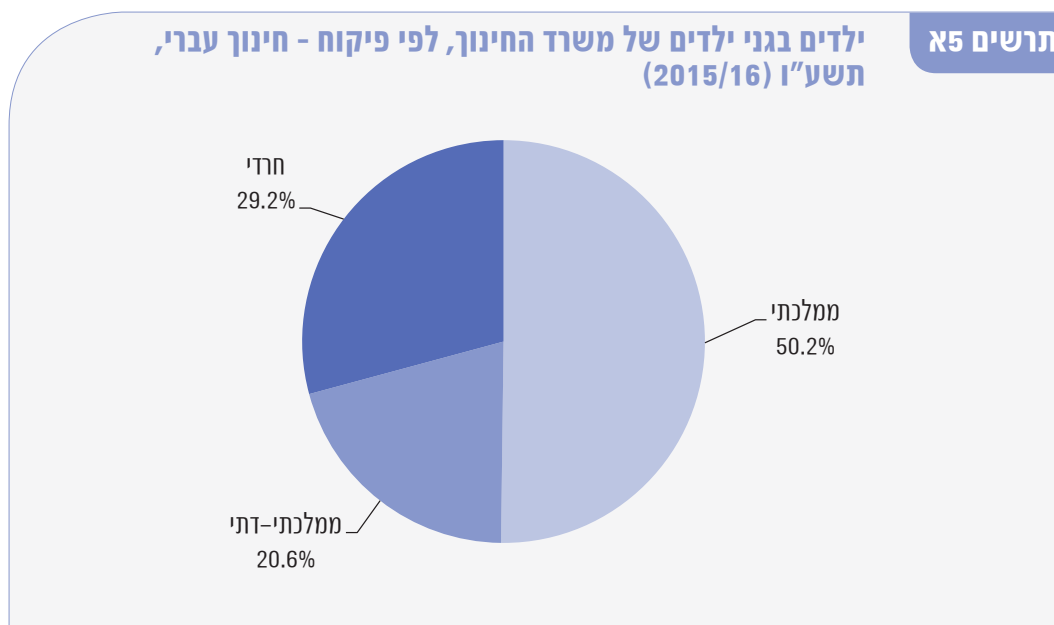
בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) ביקרו כ-474 אלף ילדים בגני ילדים שבפיקוח משרד החינוך. 371,574 (כ-78%) מהם יהודים, 76,554 (כ-16%) מוסלמים, 7,423 (1.6%) דרוזים ו-5,141 (1.1%) ערבים נוצרים.

רוב הילדים בגני ילדים שבפיקוח משרד החינוך היו בגילים 3-5, ואילו 4.5% היו בגילים 6-7. עם זאת, ניכר הבדל בשיעור הילדים בגני ילדים בין יהודים (5.0%) לערבים (2.1%), באופן שמצביע על הבדל בין קבוצות האוכלוסייה בנטייה להשאיר את הילדים שנה נוספת בגן ילדים.

ילדים בגני ילדים של משרד החינוך, לפי גיל, קבוצת אוכלוסייה ודת, תשע"ו (2015/16)

גיל					קבוצת אוכלוסייה ודת
7-6	5	4	עד 3 (כולל)	סך הכל	
21,101	153,920	152,828	146,158	474,007	סך הכל - מספרים מוחלטים
4.5	32.5	32.2	30.8	100.0	- אחוזים
18,479	118,864	119,397	114,834	371,574	יהודים ואחרים - מספרים מוחלטים
5.0	32.0	32.2	30.8	100.0	- אחוזים
5.0	32.0	32.1	30.9	100.0	מזה: יהודים
1,871	30,567	29,052	27,627	89,118	ערבים - מספרים מוחלטים
2.1	34.3	32.6	31.0	100.0	- אחוזים
					מזה:
2.0	34.5	32.5	30.9	100.0	מוסלמים
1.6	32.4	33.9	32.1	100.0	ערבים נוצרים
2.5	33.7	32.6	31.2	100.0	דרוזים

בחינוך העברי, 50.2% מהילדים בגנים הם בפיקוח הממלכתי, 29.2% מהילדים הם בפיקוח החרדי ו-20.6% מהילדים הם בפיקוח הממלכתי-דתי.

2. חינוך יסודי ועל-יסודי

בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) למדו כ-1.7 מיליון תלמידים במערכת החינוך, מהם כ-987 אלף למדו בחינוך היסודי, כ-288 אלף למדו בחטיבות הביניים וכ-419 אלף תלמידים למדו בחטיבות העליונות שבפיקוח משרד החינוך. התלמידים היהודים היו 70.4% מכלל התלמידים במערכת החינוך, והתלמידים הערבים היו 25.9%. מכלל התלמידים הערבים, התלמידים המוסלמים היו 22.7%, התלמידים הערבים נוצרים היו 1.4% והתלמידים הדרוזים היו 1.8%.

תלמידים, לפי דרג חינוך, קבוצת אוכלוסייה, דת ומין, תשע"ו (2015/16)

5.2 מיליון

דרג חינוך			סך הכל	
חטיבה עליונה	חטיבת ביניים	יסודי		
מספרים מוחלטים				
418,971	287,994	987,038	1,694,003	סך הכל(1)
אחוזים				
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
50.5	51.0	51.1	50.9	בנים
49.5	49.0	48.9	49.1	בנות
74.1	68.9	74.4	73.4	יהודים ואחרים
37.7	34.9	37.9	37.3	בנים
36.4	33.9	36.5	36.1	בנות
מזה:				
71.1	64.8	71.6	70.4	יהודים
36.1	32.9	36.5	35.8	בנים
35.0	31.9	35.2	34.6	בנות
25.0	30.9	24.8	25.9	ערבים
12.3	15.9	12.8	13.2	בנים
12.7	15.0	12.1	12.7	בנות
21.4	27.6	21.8	22.7	מוסלמים
10.4	14.2	11.2	11.5	בנים
10.9	13.4	10.6	11.2	בנות
1.8	0.6	1.4	1.4	ערבים נוצרים
0.9	0.3	0.7	0.7	בנים
0.9	0.3	0.7	0.7	בנות
1.8	2.6	1.6	1.8	דרוזים
0.9	1.3	0.8	0.9	בנים
0.8	1.3	0.7	0.9	בנות

(1) כולל גם תלמידים עם ערך לא ידוע במשתנה קבוצת אוכלוסייה ודת במרשם האוכלוסין.

בחינוך העברי למדו בשנת תשע"ו (2015/16) כ-1,260 אלף תלמידים, מהם 57.9% בפיקוח הממלכתי, 23.8% בפיקוח החרדי ו-18.3% בפיקוח הממלכתי-דתי.

תלמידים, לפי דרג חינוך, פיקוח ומין - חינוך עברי, תשע"ו (2015/16)

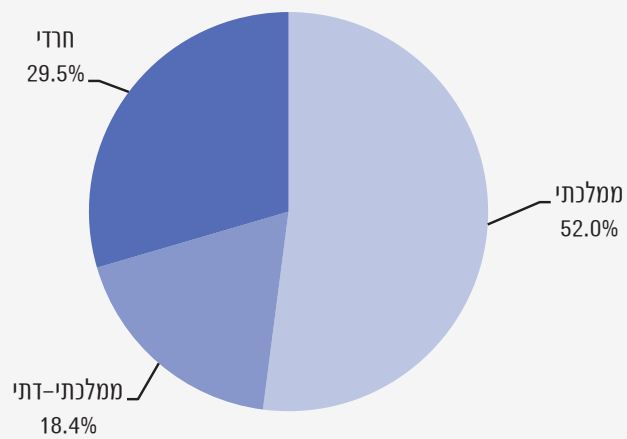
טבלה 5.3

דרג חינוך			סך הכל	
חטיבה עליונה	חטיבת ביניים	יסודי		
מספרים מוחלטים				
315,941	199,894	741,033	1,256,868	סך הכל(1)
אחוזים				
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
51.1	50.8	51.0	51.0	בנים
48.9	49.2	49.0	49.0	בנות
				ממלכתי
58.2	79.1	52.0	57.9	סך הכל
30.2	40.6	26.8	29.9	בנים
28.0	38.5	25.2	28.0	בנות
				ממלכתי-דתי
16.6	20.8	18.4	18.3	סך הכל
8.0	10.2	9.3	9.1	בנים
8.6	10.6	9.1	9.2	בנות
				חרדי
25.2	0.1	29.5	23.8	סך הכל
12.8	0.0	14.9	12.0	בנים
12.4	0.1	14.7	11.8	בנות

(1) כולל תלמידים ערבים הלומדים בחינוך העברי.

**תלמידים בחינוך היסודי, לפי פיקוח - חינוך עברי,
תשע"ו (2015/16)**

תרשים 15

3. נשירה מבתי ספר

חוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (הידוע בטעות כחוק חינוך חובה) קובע שכל ילד בישראל חייב להיות במסגרת חינוך, מגיל 3 ועד לסיום כיתה יב. החוק מטיל חובה על הורי הילד לרשום אותו למוסד החינוכי ולדאוג להופעתו הסדירה של הילד ללימודים עד לסיומם. החוק אוסר על התיכון של התלמיד לסלקו מהמוסד מבלי לדאוג לו למסגרת לימודית חלופית.

רמת הנשירה מהווה מדד להצלחתם או לאי-הצלחתם של התלמידים בלימודים ולהצלחתה של מערכת החינוך להחזיק בתלמידה.

אפיון הנושרים מאפשר לאתר אוכלוסיות הנמצאות בסכנת נשירה וחזקן על ידי משרד החינוך.

אפיון דפוסי הנשירה מציג תמונה של מסלולים אלטרנטיביים למסלול המקובל. חלק מבני הנוער הנושרים עוברים ללמוד בישיבה, חלקם עוברים ללמוד במוסדות שבפיקוח משרד הכלכלה והתעשייה וחלקם יוצאים לעבוד. הנשירה ממסגרות לימוד של משרד החינוך יכולה לנבוע או מאי-הצלחתו של התלמיד בלימודיו או מבחירתו במסלול אחר.

בחלק זה יוצג הקשר שבין מאפייני התלמיד (קבוצת אוכלוסייה ודת) ומאפייני בית הספר שבו הוא לומד, לבין אחוזי הנשירה בדרגות כיתה שונות. כמו כן, יוצג הקשר שבין מאפיינים אלו לבין מעבר התלמידים הנושרים למסגרות לימוד שאינן בפיקוח משרד החינוך.

נתוני הנשירה חושבו מסך כל התלמידים שהחלו ללמוד במוסדות של משרד החינוך בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16).

שני המאפיינים המזהים ביותר עם שיעור הנשירה הם מין התלמיד וקבוצת האוכלוסייה שאליה הוא משתייך.

בשנת תשע"ו (2015/16), שיעורי הנשירה בקרב בנים היו פי שניים ויותר מבקרב בנות. בכיתות ז-ט שיעור הבנים הנושרים היה גבוה כמעט פי שניים משיעור הבנות הנושרות. בכיתות י-יב שיעור הבנים הנושרים היה גבוה לעיתים אפילו פי ארבעה משיעור הבנות הנושרות.

אחוז הנשירה בקרב תלמידים נוצרים ערבים היה הנמוך ביותר – 0.6%, לעומת 1.6% בקרב מוסלמים ו-1.3% בקרב יהודים.

נרשמה נשירה גבוהה בקרב יהודים הלומדים בכיתות יא (5.2%). לעומתם, אצל הערבים נרשמה נשירה גבוהה בכיתות י (3.3%). בקרב הערבים הלומדים בכיתות י, אצל המוסלמים נרשמה הנשירה הגבוהה ביותר (3.6% לעומת 0.9% אצל ערבים נוצרים ו-2.9% אצל דרוזים).

נשירת תלמידים מבתי ספר של משרד החינוך, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין ודרגת כיתה, תשע"ו (2015/16)

טוח 5.4

נשירת תלמידים לפי דרגת כיתה					נשירה - סך הכל		תלמידים - סך הכל	
יב	יא	י	ז-ט	א-ו	אחוזים	מספרים מוחלטים	מספרים מוחלטים	
אחוזים								
1.2	4.7	2.3	1.9	0.7	1.4	23,360	1,625,842	אוכלוסייה - סך הכל
1.9	7.8	3.3	2.5	0.7	2.0	16,154	826,440	בנים
0.5	1.6	1.3	1.2	0.6	0.9	7,206	799,402	בנות
								קבוצת אוכלוסייה (1)
1.2	5.1	1.9	1.4	0.7	1.3	16,477	1,244,873	יהודים ואחרים - סך הכל
2.0	8.5	2.6	1.9	0.7	1.8	11,465	633,131	בנים
0.5	1.5	1.0	1.0	0.7	0.8	5,012	611,742	בנות
1.3	5.2	1.9	1.4	0.7	1.3	15,714	1,193,367	מזה: יהודים
2.0	8.7	2.7	1.9	0.7	1.8	11,042	606,872	בנים
0.5	1.4	1.0	0.9	0.7	0.8	4,672	586,495	בנות
0.9	2.6	3.3	3.0	0.3	1.5	5,409	370,607	ערבים (2) - סך הכל
1.3	3.8	5.1	4.1	0.3	2.0	3,785	187,686	בנים
0.4	1.4	1.6	1.8	0.3	0.9	1,624	182,921	בנות
0.9	2.9	3.6	3.3	0.3	1.6	5,037	317,815	מוסלמים
1.5	4.2	5.5	4.5	0.3	2.2	3,525	160,522	בנים
0.5	1.6	1.7	2.0	0.3	1.0	1,512	157,293	בנות
0.5	0.8	0.9	1.0	0.2	0.6	125	22,274	ערבים נוצרים
1.1	1.6	1.3	1.5	0.2	0.8	95	11,397	בנים
0.0	0.1	0.5	0.5	0.2	0.3	30	10,877	בנות
0.4	1.4	2.9	1.4	0.1	0.8	243	30,158	דרוזים
0.4	1.8	4.3	1.8	0.1	1.0	161	15,577	בנים
0.4	1.0	1.3	1.0	0.1	0.6	82	14,581	בנות

(1) יש 10,362 תלמידים שעבורם המשתנים קבוצת אוכלוסייה ודת אינם ידועים, ונכללו בסך כל האוכלוסייה.

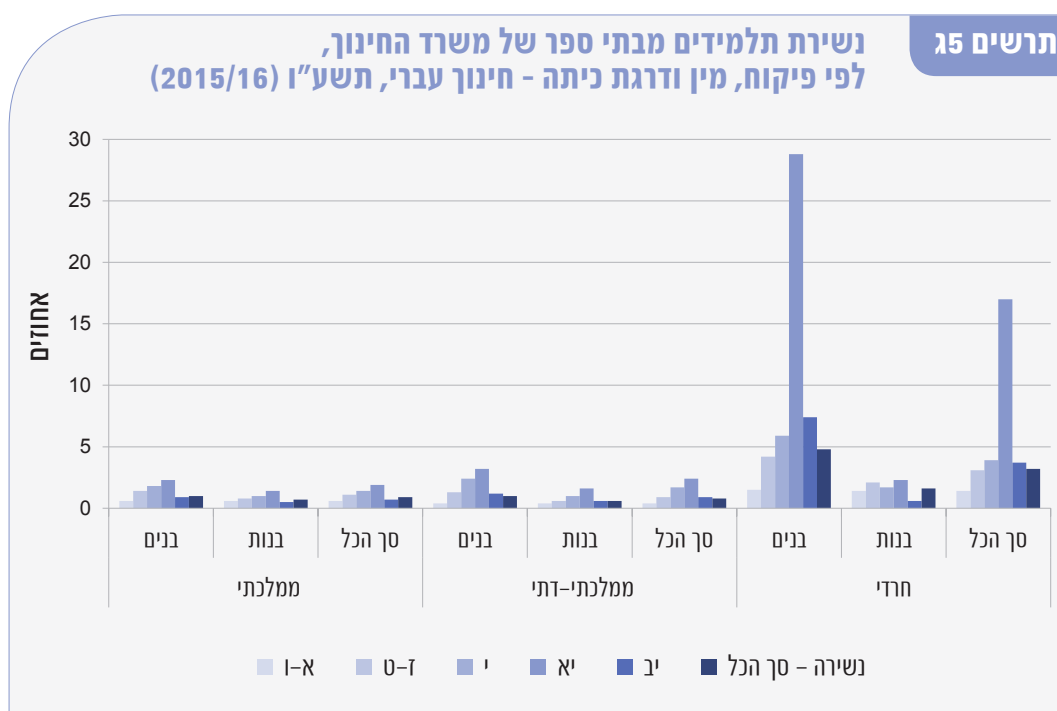
(2) יש 360 תלמידים שדתם לבנונית, ונכללו בסך כל האוכלוסייה ובסך הכל של אוכלוסיית הערבים.

בחינוך העברי נמצאו שיעורי נשירה גבוהים בבתי הספר של הפיקוח החרדי. שיעור הנשירה בפיקוח הממלכתי היה 0.9% בלבד, לעומת שיעור נשירה בפיקוח החרדי של 3.2%. שיעורי הנשירה בפיקוח החרדי היו גבוהים יותר בכל דרגות הכיתה, אך זינקו באופן חד בכיתה יא ל-17.0% (שיעור נשירת הבנים בפיקוח החרדי בכיתה יא היה 28.8%). נתון זה קשור למעבר בני נוער הלומדים בפיקוח החרדי לשיבות. שיעור הנשירה של בנות בפיקוח החרדי גבוה יותר מזה של בנות בפיקוח הממלכתי. שיא הנשירה של בנות בפיקוח החרדי הוא בכיתות ז-ט (2.1% לעומת 0.8% בפיקוח הממלכתי). בקרב בנות בחינוך הממלכתי-דתי, שיא הנשירה הוא בכיתה יא (1.6%).

נשירת תלמידים מבתי ספר של משרד החינוך, לפי פיקוח, מין ודרגת כיתה - חינוך עברי, תשע"ו (2015/16)

5.5 תוח

נשירת תלמידים לפי דרגת כיתה					נשירה - סך הכל		תלמידים - סך הכל	
א-ו	ז-ט	י	יא	יב				
אחוזים					אחוזים	מספרים מוחלטים	מספרים מוחלטים	
0.8	1.5	2.0	5.4	1.3	1.4	18,010	1,258,790	חינוך עברי - סך הכל
								פיקוח
0.6	1.1	1.4	1.9	0.7	0.9	6,472	727,362	ממלכתי - סך הכל
0.6	1.4	1.8	2.3	0.9	1.0	3,919	374,202	בנים
0.6	0.8	1.0	1.4	0.5	0.7	2,553	353,160	בנות
0.4	0.9	1.7	2.4	0.9	0.8	1,819	231,033	ממלכתי דתי - סך הכל
0.4	1.3	2.4	3.2	1.2	1.0	1,157	114,725	בנים
0.4	0.6	1.0	1.6	0.6	0.6	662	116,308	בנות
1.4	3.1	3.9	17.0	3.7	3.2	9,719	300,395	חרדי - סך הכל
1.5	4.2	5.9	28.8	7.4	4.8	7,359	152,364	בנים
1.4	2.1	1.7	2.3	0.6	1.6	2,360	148,031	בנות

בקרב קבוצת היהודים והאחרים, 3.8% מהתלמידים שנשרו עברו ללמוד במוסדות לימוד שבפיקוח משרד הכלכלה והתעשייה לעומת 25.1% שעברו ללמוד בישיבות.

13.3% מקרב התלמידים הערבים שנשרו עברו ללמוד במוסדות לימוד שבפיקוח משרד הכלכלה והתעשייה. מהם, אחוז גדול של דרוזים (39.0%) עברו ללמוד במוסדות אלו - 48.7% מקרב הבנים הדרוזים שנשרו ו-18.1% מקרב הבנות הדרוזיות שנשרו.

תלמידי כיתות ז-יב שנשרו מבתי ספר של משרד החינוך ועברו או לא עברו למסגרת לימוד פורמלית(1) אחרת, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת ומין, תשע"ו (2015/16)

5.6

נשרו ולא עברו למסגרת לימוד פורמלית אחרת	עברו למסגרת לימוד פורמלית אחרת							נשרו מבתי ספר של משרד החינוך		התחילו ללמוד בתשע"ו - סך הכל	
	סך הכל	עברו ללימוד בשיבה		עברו למוסד לימוד של משרד הכלכלה והתעשייה		סך הכל					
		אחוז מהתלמידים שהחלו ללמוד בתשע"ו	סך מהנשרים	סך הכל	אחוז מהנשרים	סך הכל	אחוז מהנשרים	סך הכל	אחוזים		
1.8	13,578	16.9	2,986	6.3	1,112	23.2	4,098	2.3	17,676	766,438	סך הכל
2.4	9,313	22.7	2,986	6.7	882	29.3	3,868	3.4	13,181	387,639	בנים
1.1	4,265	0.0	-	5.1	230	5.1	230	1.2	4,495	378,799	בנות
קבוצת אוכלוסייה(2)											
1.5	8,448	25.1	2,986	3.8	457	29.0	3,443	2.1	11,891	577,466	יהודים ואחרים - סך הכל
2.0	5,749	32.9	2,986	3.8	347	36.7	3,333	3.1	9,082	292,911	בנים
0.9	2,699	0.0	-	3.9	110	3.9	110	1.0	2,809	284,555	בנות
1.4	8,006	26.2	2,986	3.7	425	29.9	3,411	2.1	11,417	552,643	מזה: יהודים - סך הכל
2.0	5,495	33.9	2,986	3.7	325	37.6	3,311	3.1	8,806	280,339	בנים
0.9	2,511	0.0	-	3.8	100	3.8	100	1.0	2,611	272,304	בנות
2.3	4,261	0.0	-	13.3	655	13.3	655	2.7	4,916	183,874	ערבים(3) - סך הכל
3.3	2,991	0.0	-	15.2	535	15.2	535	3.8	3,526	91,856	בנים
1.4	1,270	0.0	-	8.6	120	8.6	120	1.5	1,390	92,018	בנות
מזה:											
2.6	4,023	0.0	-	12.1	556	12.1	556	2.9	4,579	156,840	מוסלמים - סך הכל
3.6	2,832	0.0	-	13.7	450	13.7	450	4.2	3,282	78,087	בנים
1.5	1,191	0.0	-	8.2	106	8.2	106	1.6	1,297	78,753	בנות
0.8	97	0.0	-	8.5	9	8.5	9	0.9	106	11,733	ערבים נוצרים - סך הכל
1.3	77	0.0	-	9.4	8	9.4	8	1.4	85	5,899	בנים
0.3	20	0.0	-	4.8	1	4.8	1	0.4	21	5,834	בנות
0.9	139	0.0	-	39.0	89	39.0	89	1.5	228	15,067	דרוזים - סך הכל
1.0	80	0.0	-	48.7	76	48.7	76	2.0	156	7,747	בנים
0.8	59	0.0	-	18.1	13	18.1	13	1.0	72	7,320	בנות

(1) מסגרות לימוד שעליהן יש רישום בלמ"ס. חשוב לציין כי ייתכן שקיימות מסגרות לימוד אלטרנטיביות, שללמ"ס אין רישום על הלומדים בהן.

(2) יש 5,098 תלמידים שעבורם המשתנים קבוצת אוכלוסייה ודת אינם ידועים, ונכללו בסך כל האוכלוסייה.

(3) יש 234 תלמידים שדתם לבנונית, ונכללו בסך כל האוכלוסייה ובסך הכל של קבוצת הערבים.

אחוזי הנשירה בכיתות ז-יב מצטמצמים אם מקזזים מהם את התלמידים שעברו ללמוד במסגרות פורמליות אחרות (מ-2.3% ל-1.8%). המעבר למוסדות לימוד אחרים מצמצם את הנשירה הן בחינוך העברי (מ-2.2% ל-1.6%), והן בחינוך הערבי (מ-2.7% ל-2.3%).

מבין הלומדים בפיקוח החרדי, אחוז גבוה מאוד של הנושרים עברו ללימודים בישיבות (40.3%). המעבר ללימוד בישיבות מצמצם את אחוז הנשירה בפיקוח החרדי מ-5.6% ל-3.3%, אך גם לאחר קיזוז זה, אחוז הנשירה גבוה פי שניים ויותר מזה שבפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי בחינוך העברי.

מבין התלמידים שלמדו בבתי ספר שבפיקוח הממלכתי-דתי, רק 3.4% עברו לישיבות. 7.0% מהתלמידים הנושרים מפיקוח זה עברו למוסדות לימוד של משרד הכלכלה והתעשייה.

**תלמידי כיתות ז-יב שנשאו מבתי ספר של משרד החינוך ועברו או לא עברו
למסגרת לימוד פורמלית (1) אחרת, לפי מסגרת חינוך, פיקוח ומגזר,
תשע"ו (2015/16)**

סך הכל	התחילו ללמוד בתשע"ו - סך הכל	נשרו מבתי ספר של משרד החינוך		עברו למסגרת לימוד פורמלית אחרת				נשרו ולא עברו למסגרת לימוד פורמלית אחרת			
				עברו למוסד לימוד של משרד הכלכלה והתעשייה		עברו ללמוד בישיבה					
				סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל				
סך הכל	766,438	10,167	2.3	4,098	23.2	1,112	6.3	2,986	16.9	13,578	1.8
בנים	387,639	13,181	3.4	3,868	29.3	882	6.7	2,986	22.7	9,313	2.4
בנות	378,799	4,495	1.2	230	5.1	230	5.1	-	0.0	4,265	1.1
חינוך עברי - סך הכל	585,588	12,839	2.2	3,453	26.9	467	3.6	2,986	23.3	9,386	1.6
ממלכתי - סך הכל	354,546	4,274	1.2	295	6.9	279	6.5	16	0.4	3,979	1.1
בנים	182,520	2,753	1.5	213	7.7	197	7.2	16	0.6	2,540	1.4
בנות	172,026	1,521	0.9	82	5.4	82	5.4	-	0.0	1,439	0.8
ממלכתי-דתי - סך הכל	102,445	1,305	1.3	136	10.4	92	7.0	44	3.4	1,169	1.1
בנים	49,861	872	1.7	116	13.3	72	8.3	44	5.0	756	1.5
בנות	52,584	433	0.8	20	4.6	20	4.6	0	0.0	413	0.8
חרדי - סך הכל	128,597	7,260	5.6	3,022	41.6	96	1.3	2,926	40.3	4,238	3.3
בנים	65,441	6,097	9.3	3,014	49.4	88	1.4	2,926	48.0	3,083	4.7
בנות	63,156	1,163	1.8	8	0.7	8	0.7	-	0.0	1,155	1.8
חינוך ערבי - סך הכל	180,850	4,837	2.7	645	13.3	645	13.3	-	0.0	4,192	2.3
ערבי - סך הכל	122,832	2,588	2.1	387	15.0	387	15.0	-	0.0	2,201	1.8
בנים	60,747	2,057	3.4	306	14.9	306	14.9	-	0.0	1,751	2.9
בנות	62,085	531	0.9	81	15.3	81	15.3	-	0.0	450	0.7
דרוזי וצ'רקסי - סך הכל	16,254	306	1.9	105	34.3	105	34.3	-	0.0	201	1.2
בנים	8,207	225	2.7	93	41.3	93	41.3	-	0.0	132	1.6
בנות	8,047	81	1.0	12	14.8	12	14.8	-	0.0	69	0.9
בדואי - סך הכל	41,764	1,943	4.7	153	7.9	153	7.9	-	0.0	1,790	4.3
בנים	20,863	1,177	5.6	126	10.7	126	10.7	-	0.0	1,051	5.0
בנות	20,901	766	3.7	27	3.5	27	3.5	-	0.0	739	3.5

(1) מסגרות לימוד שעליהן יש רישום בלמ"ס. חשוב לציין כי ייתכן שקיימות מסגרות לימוד אלטרנטיביות, שללמ"ס אין רישום על הלומדים בהן.

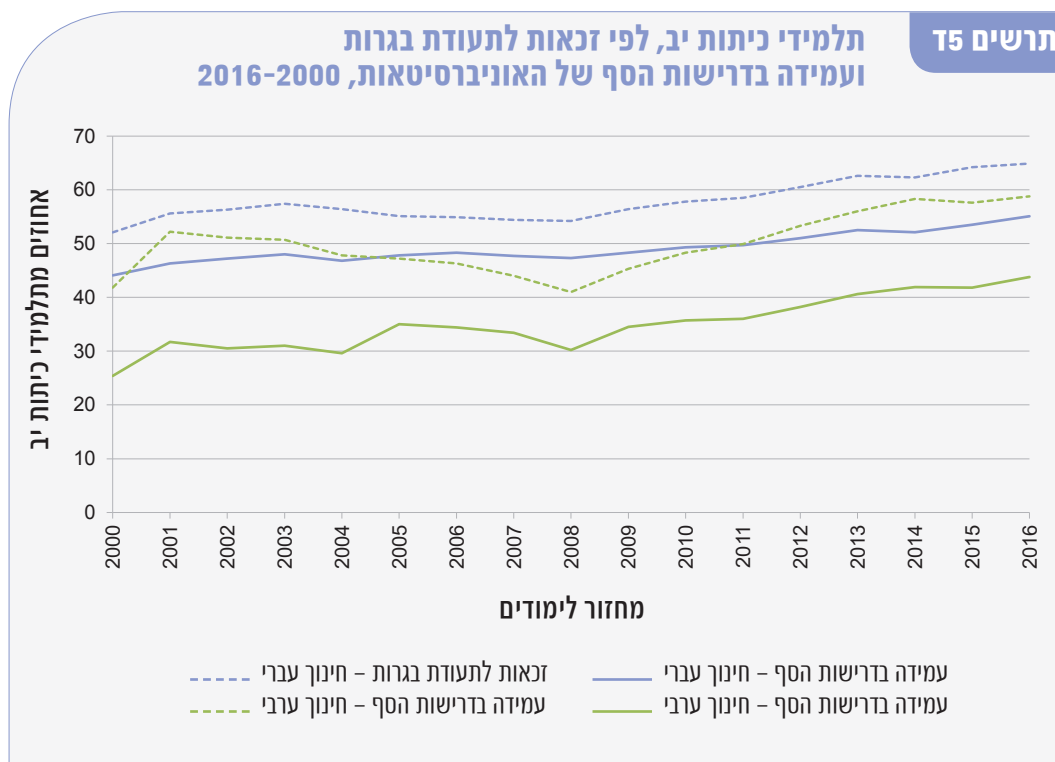
4. הישגים של תלמידי כיתות יב בבחינות הבגרות

לפי חינוך

בחינות הבגרות הן השלב הסופי והמסכם של הלימודים בבית הספר התיכון, ותעודת הבגרות המוענקת לתלמידים שעמדו בבחינות נועדה לאפשר להם המשך לימודים במוסדות להשכלה גבוהה ובמוסדות על-תיכוניים אחרים.

ב-2016 (מחזור לימודים תשע"ו) ניגשו לבחינות הבגרות 84.6% מתלמידי כיתות יב. בשנה זו נמשכה מגמת העלייה בשיעורי הזכאות לתעודת בגרות שנצפתה בשנים האחרונות הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי. בחינוך העברי עלה שיעור הזכאים מ-64.2% בשנת 2015 ל-64.9% בשנת 2016, ובחינוך הערבי - מ-57.6% ל-58.8%, בהתאמה.

נצפתה עלייה גם בשיעורי העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות: מ-53.5% ב-2015 ל-55.1% ב-2016 בחינוך העברי, ומ-41.8% ל-43.8%, בהתאמה, בחינוך הערבי. התלמידים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות הם המועמדים הפוטנציאליים העיקריים להמשך לימודים במוסדות להשכלה גבוהה.

לפי קבוצת אוכלוסייה ודת

ב-2016, ההישגים של היהודים והאחרים היו גבוהים יותר משל הערבים. 65.5% מתלמידי יב היהודים השיגו זכאות לתעודת בגרות לעומת 58.3% מהתלמידים הערבים, ו-55.5% השיגו תעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות לעומת 43.4%, בהתאמה.

שיעורי ההישגים באוכלוסייה הערבית הושפעו בעיקר מחלקם הגבוה של התלמידים המוסלמים באוכלוסייה זו (83.8%), שהיו בעלי הישגים נמוכים יותר בהשוואה לערבים נוצרים ולדרוזים. אחוז הזכאות לתעודת בגרות בקרב המוסלמים היה 55.7%, לעומת 72.5% בקרב הערבים נוצרים ו-70.8% בקרב הדרוזים.

תלמידי כיתות יב - נבחנים בבחינות הבגרות, זכאים לתעודת בגרות או עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת, 2016

עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	זכאים לתעודת בגרות	נבחנים בבחינות הבגרות		תלמידי כיתות יב - סך הכל	
		אחוז מתלמידי כיתות יב	סך הכל		
סך הכל	סך הכל	אחוז מתלמידי כיתות יב	סך הכל	אחוז מתלמידי כיתות יב	סך הכל
52.5	60,681	63.5	73,367	84.6	97,729
55.7	48,905	65.6	57,591	83.1	72,922
55.5	46,592	65.5	54,941	82.6	69,366
43.4	11,630	58.3	15,607	91.5	24,511
40.7	9,131	55.7	12,500	90.8	20,361
64.7	1,291	72.5	1,448	95.8	1,912
51.7	1,192	70.8	1,633	95.5	2,201

(1) כולל קבוצת אוכלוסייה לא ידועה, כלומר אנשים שאינם מופיעים במרשם האוכלוסין, כגון תלמידים שאינם אזרחים, תלמידים בפרויקטים מסוימים או כאלה שעדיין לא נכנסו למרשם.

לפי מין

בשנת 2016, שיעור הבנים הלומדים ושיעור הבנות הלומדות בכיתות יב היה דומה (48.6% ו-51.4%, בהתאמה). עם זאת, הבנות הגיעו להישגים טובים יותר: בקרב היהודים, 54.3% מכלל הזכאים לתעודת בגרות ב-2016 היו בנות ו-45.7% היו בנים. ההתפלגות בשיעורי העמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות הייתה זהה. בקרב הערבים הפער היה גדול יותר – 61.5% מהזכאים לבגרות היו בנות ו-38.5% היו בנים. הפער הגדול ביותר נמצא בקרב המוסלמים – 62.8% ממקבלי תעודת הבגרות היו בנות והשאר – 37.2% – בנים. בקרב הערבים נוצרים ודרוזים הפער היה קטן יותר והוא נע בין 11% ל-13%.

תלמידי כיתות יב - נבחנים בבחינות הבגרות, זכאים לתעודת בגרות או עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי מין, קבוצת אוכלוסייה ודת, 2016

אחוזים

עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות		זכאים לתעודת בגרות		נבחנים בבחינות הבגרות		תלמידי כיתות יב - סך הכל			
בנות	בנים	בנות	בנים	בנות	בנים	בנות	בנים		
55.9	44.1	55.8	44.2	53.5	46.5	51.4	48.6	100.0	סך כולל(1)
54.3	45.7	54.3	45.7	53.2	46.8	51.3	48.7	100.0	יהודים ואחרים – סך הכל
54.3	45.7	54.3	45.7	53.3	46.7	51.3	48.7	100.0	מזה: יהודים
62.8	37.2	61.5	38.5	54.5	45.5	52.3	47.7	100.0	ערבים – סך הכל(1)
64.0	36.0	62.8	37.2	55.3	44.7	52.9	47.1	100.0	מוסלמים
56.5	43.5	55.7	44.3	51.2	48.8	50.4	49.6	100.0	ערבים נוצרים
60.9	39.1	56.7	43.3	50.0	50.0	48.9	51.1	100.0	דרוזים

(1) כולל קבוצת אוכלוסייה לא ידועה, כלומר אנשים שאינם מופיעים במרשם האוכלוסין, כגון תלמידים שאינם אזרחים, תלמידים בפרויקטים מסוימים או כאלה שעדיין לא נכנסו למרשם.

שיעור הנבחנים ברמה מוגברת הוא אמצעי להערכת רמתה של תעודת הבגרות. בחינות הבגרות ניתנות לפי מספר יחידות לימוד בכל מקצוע, מהרמה הבסיסית הכוללת 1-3 יחידות לימוד ועד לרמה המוגברת הכוללת 4 יחידות או יותר.

בשנים האחרונות משרד החינוך שם לו למטרה להעלות את רמת ההיבחות במתמטיקה, והושם דגש על לימודי חמש יחידות לימוד במתמטיקה מתוך כוונה להגדיל את מספר הנבחנים בבחינות הבגרות ברמה זו. בשנת 2016 נמצא שיעור נבחנים דומה ברמת לימוד של ארבע יחידות במתמטיקה בקרב יהודים וערבים (17.7% ו-16.3%, בהתאמה) אך ברמת לימוד של חמש יחידות נמצא פער גדול - 12.3% מתלמידי כיתות יב היהודים נבחנו ברמה זו לעומת 7.9% מהתלמידים הערבים. כמו כן נמצאו פערים גדולים בקרב הערבים בהשוואה לפי דת: השיעור הגבוה ביותר של נבחנים ברמה של חמש יחידות היה בקרב הערבים נוצרים - 16.5%, בקרב הדרוזים 13.4% נבחנו ברמה זו, ובקרב המוסלמים - 6.5% בלבד.

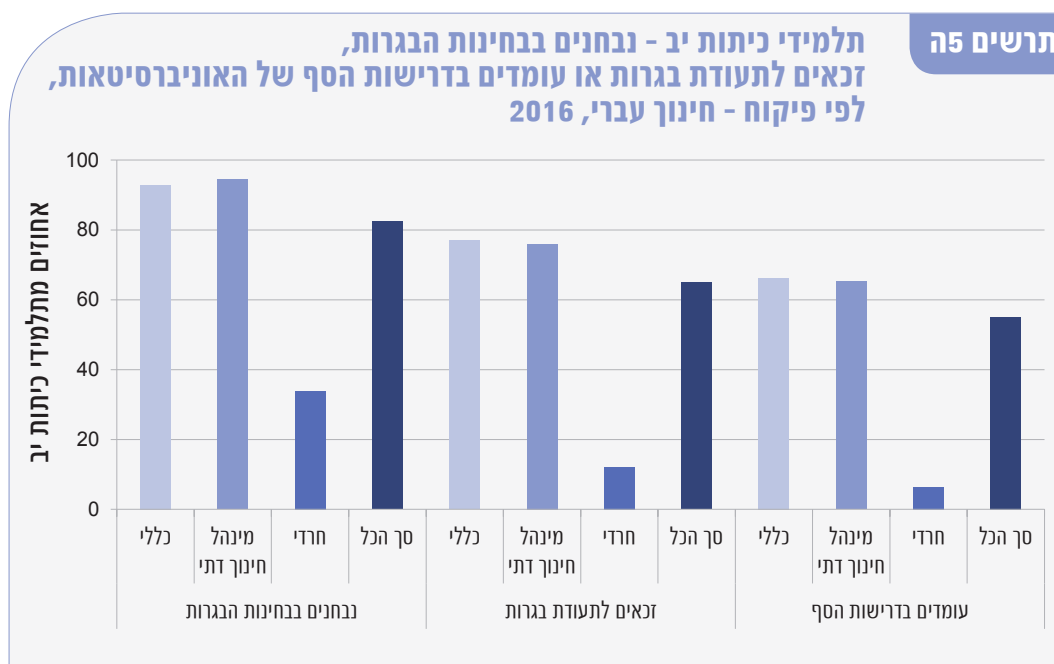
תלמידי כיתות יב שנבחנו ברמה מוגברת במתמטיקה, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת, 2016

נבחני ברמה מוגברת במתמטיקה			תלמידי כיתות יב - סך הכל	
נבחני ברמה של 5 יחידות לימוד	נבחני ברמה של 4 יחידות לימוד	סך הכל		
אחוז מתלמידי כיתות יב			מספרים מוחלטים	
11.1	17.3	28.4	115,476	סך כולל(1)
12.2	17.7	29.9	87,803	יהודים ואחרים - סך הכל
12.3	17.7	30.0	83,937	מזה: יהודים
7.9	16.3	24.2	26,782	ערבים - סך הכל(1)
6.5	15.4	21.9	22,435	מוסלמים
16.5	23.0	39.6	1,996	ערבים נוצרים
13.4	20.3	33.7	2,305	דרוזים

(1) כולל קבוצת אוכלוסייה לא ידועה, כלומר אנשים שאינם מופיעים במרשם האוכלוסין, כגון תלמידים שאינם אזרחים, תלמידים בפרויקטים מסוימים או כאלה שעדיין לא נכנסו למרשם.

לפי פיקוח בחינוך העברי⁴

שיעור הזכאים לתעודת בגרות בבתי ספר שבפיקוח הכללי ובבתי ספר שבפיקוח מינהל חינוך דתי הוא דומה: 76.9% ו-76.0%, בהתאמה. בתי הספר בפיקוח החרדי אינם נוטים להגיש את תלמידיהם לבחינות הבגרות. אפשר להבחין בכך מתוך שיעור התלמידים הנבחרים – 33.8% בשנת 2016.

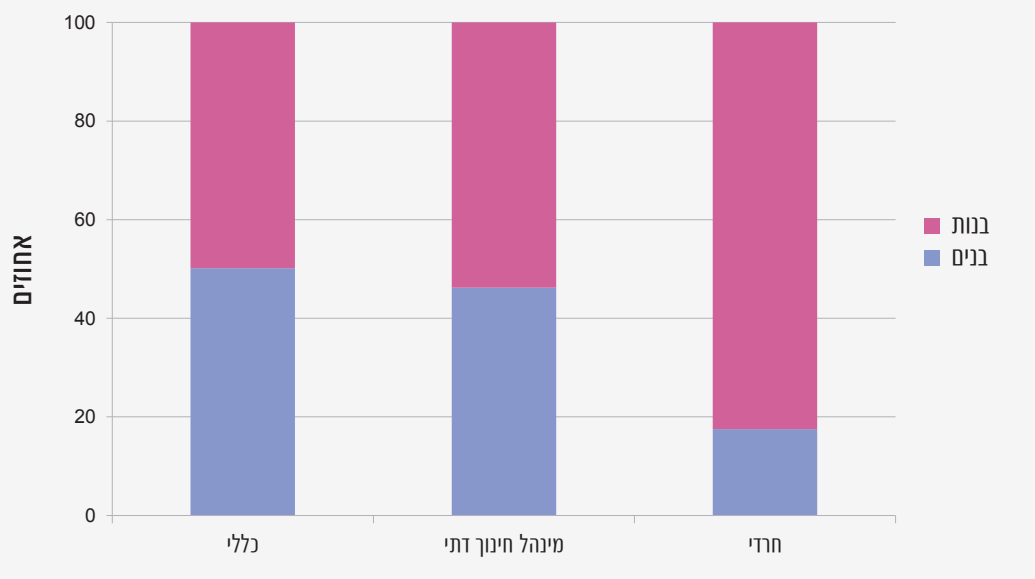

4 נוסף על כ-83,000 תלמידים יהודים שלמדו בכיתות יב בחינוך העברי בתשע"ו, למדו בחינוך העברי 4,612 תלמידים שאינם יהודים ו-876 תלמידים שדתם אינה ידועה.

הפיקוח החרדי נבדל משתי מערכות הפיקוח האחרות בכך שהבנות בו הן הרוב המכריע של הנבחרים בבחינות הבגרות ושל הזכאים לתעודה. 82.5% מהנבחרים בבחינות הבגרות בפיקוח החרדי היו בנות, והן היו 91.6% מהזכאים לבגרות בפיקוח זה.

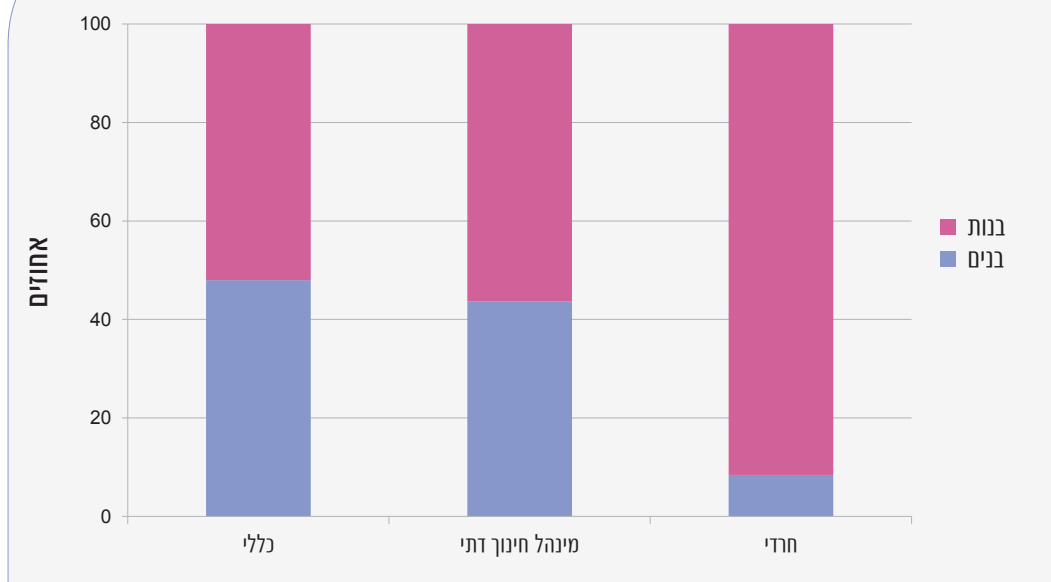
נבחנים בבחינות הבגרות, לפי פיקוח ומין - חינוך עברי, 2016

תרשים 15

זכאים לתעודת בגרות, לפי פיקוח ומין - חינוך עברי, 2016

תרשים 25

שיעור הנבחרים ברמה מוגברת במתמטיקה היה גבוה במעט בפיקוח מינהל חינוך דתי לעומת הפיקוח הכללי (36.7% ו-34.8%, בהתאמה). ההבדלים בין שני סוגי הפיקוח בולטים אם משווים בין ארבע וחמש יחידות לימוד. כרבע מכלל תלמידי יב הלומדים בפיקוח מינהל חינוך דתי נבחנו ברמת ארבע יחידות לימוד במתמטיקה, לעומת 19.7% בפיקוח הכללי. לעומת זאת, ברמה של חמש יחידות לימוד נמצא פער לטובת הפיקוח הכללי - 15.2%, לעומת 12.6% מתלמידי פיקוח מינהל חינוך דתי. רק 4.1% מהלומדים בפיקוח החרדי נבחנו ברמה מוגברת במתמטיקה.

תלמידי כיתות יב שנבחנו ברמה מוגברת במתמטיקה, לפי פיקוח - חינוך עברי, 2016

נבחנו ברמה מוגברת במתמטיקה			תלמידי כיתות יב - סך הכל	
נבחנו ברמה של 5 יחידות לימוד	נבחנו ברמה של 4 יחידות לימוד	סך הכל		
אחוז מתלמידי כיתות יב			מספרים מוחלטים	
12.0	17.5	29.6	89,408	חינוך עברי - סך הכל
15.2	19.7	34.8	57,084	כללי
12.6	24.0	36.7	15,985	מינהל חינוך דתי
0.4	3.7	4.1	16,339	חרדי

5. השכלה גבוהה

סטודנטים - כללי

בשנת תשע"ו (2015/16), מספר הסטודנטים במוסדות ההשכלה בישראל היה 314.4 אלף, מהם 61.2 אלף סטודנטים לתואר שני ו-11.0 אלף סטודנטים לתואר שלישי. 32.7% מהסטודנטים לתואר ראשון למדו באוניברסיטאות, 21.8% במכללות האקדמיות המתוקצבות, 17.8% באוניברסיטה הפתוחה, 15.7% במכללות האקדמיות הלא מתוקצבות ו-12.0% במכללות האקדמיות לחינוך. בשנה זו, תחומי הלימוד הנפוצים ביותר בקרב סטודנטים לתואר ראשון היו מדעי החברה (18.4%) וחינוך (17.8%).

סטודנטים יהודים

בשנת תשע"ו למדו 257.5 אלף סטודנטים יהודים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל, והם היו 82.2% מכלל הסטודנטים. סטודנטים יהודים למדו לתואר ראשון באוניברסיטאות (32.7%) יותר מסטודנטים ערבים מוסלמים (30.5%) אך פחות מסטודנטים ערבים נוצרים (46.2%).

סטודנטים ערבים

מוסלמים

בקרב הערבים, מספר הסטודנטים המוסלמים בשנת תשע"ו היה 33.6 אלף. שיעורם בקרב כלל הסטודנטים גדל מ-6.9% בשנת תשס"ט (2008/09) ל-10.7% בשנת תשע"ו (2015/16). הסטודנטים המוסלמים נטו ללמוד חינוך לתואר ראשון יותר מהקבוצות הדתיות האחרות. כמעט שליש מהסטודנטים המוסלמים (31.9%) למדו חינוך לתואר ראשון, לעומת 16.3% מהסטודנטים היהודים ו-12.7% מהסטודנטים הערבים נוצרים.

נוצרים

מספר הסטודנטים הערבים נוצרים בשנת תשע"ו היה 6.0 אלף. שיעורם בקרב כלל הסטודנטים גדל מ-1.6% בשנת תשס"ט ל-1.9% בשנת תשע"ו. מבין הסטודנטים הערבים נוצרים, 76.3% למדו לקראת תואר ראשון, 20.4% למדו לקראת תואר שני ו-2.5% למדו לקראת תואר שלישי. לעומת זאת, שיעור הלומדים לתואר מתקדם בקרב סטודנטים מוסלמים היה נמוך יותר - 83.5% למדו לתואר ראשון, 14.3% למדו לקראת תואר שני ו-1.3% למדו לקראת תואר שלישי.

בשנת תשע"ו, כמעט כמחצית מהסטודנטים הערבים נוצרים למדו לתואר ראשון באוניברסיטאות (46.2%), לעומת 30.5% מהסטודנטים המוסלמים. הסטודנטים המוסלמים למדו יותר באוניברסיטה הפתוחה (19.5% לעומת 9.9% בקרב הערבים נוצרים) ובמכללות אקדמיות לחינוך (21.0% לעומת 9.4% בקרב הערבים נוצרים).

סטודנטים, לפי דת, רמת תואר, סוג מוסד ותחום לימוד, תשע"ו (2015/16)

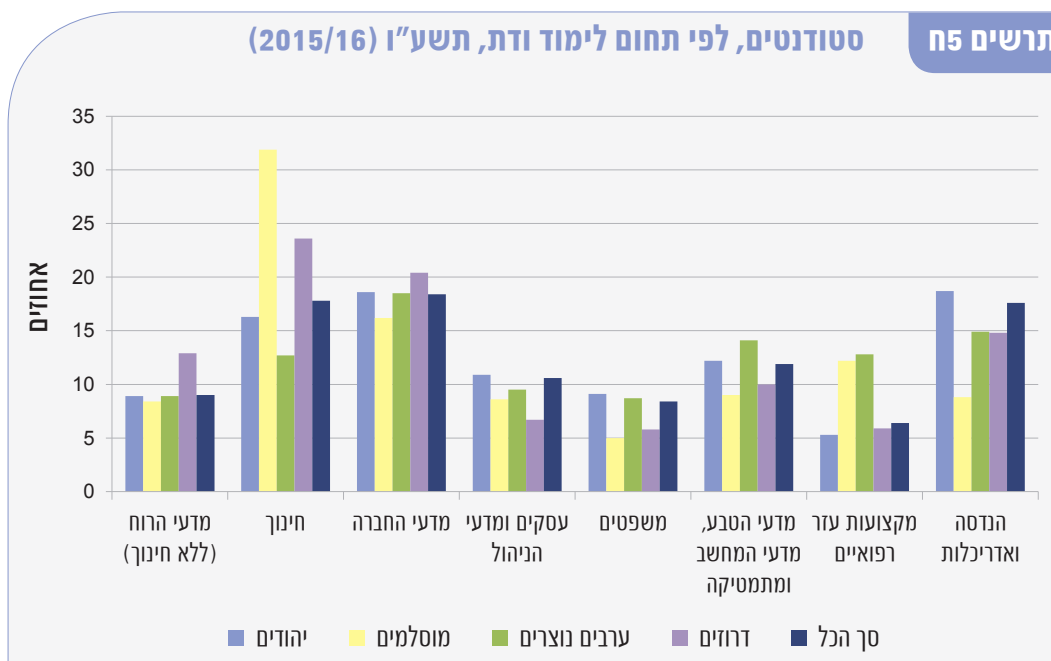
טבלה 5.12

דו"זים	ערבים נוצרים	מוסלמים	יהודים	סך הכל	
5,124	5,993	33,648	257,555	314,372	רמת תואר - מספרים מוחלטים
4,137	4,571	28,089	194,868	240,146	תואר ראשון
886	1,221	4,822	51,569	61,213	תואר שני
51	148	425	9,571	11,018	תואר שלישי
44	50	288	1,302	1,710	תעודת הוראה
6	3	24	245	285	תעודה אקדמית
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	רמת תואר - אחוזים
80.7	76.3	83.5	75.7	76.4	תואר ראשון
17.3	20.4	14.3	20.0	19.5	תואר שני
1.0	2.5	1.3	3.7	3.5	תואר שלישי
0.9	0.8	0.9	0.5	0.6	תעודות
					סוג מוסד לתואר ראשון
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל - אחוזים
33.4	46.2	30.5	32.7	32.7	אוניברסיטה
15.3	9.9	19.5	17.6	17.8	האוניברסיטה הפתוחה
15.2	9.4	21.0	11.1	12.0	מכללה אקדמית לחינוך
26.3	22.0	18.2	22.1	21.8	מכללה אקדמית מתוקצבת
9.7	12.5	10.9	16.5	15.7	מכללה אקדמית לא מתוקצבת
					תחום לימוד לתואר ראשון
3,503	4,118	22,615	160,552	197,420	סך הכל (1) - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	- אחוזים
12.9	8.9	8.4	8.9	9.0	מדעי הרוח (ללא חינוך)
23.6	12.7	31.9	16.3	17.8	חינוך
20.4	18.5	16.2	18.6	18.4	מדעי החברה
6.7	9.5	8.6	10.9	10.6	עסקים ומדעי הניהול
5.8	8.7	5.0	9.1	8.4	משפטים
10.0	14.1	9.0	12.2	11.9	מדעי הטבע, מדעי המחשב ומתמטיקה
5.9	12.8	12.2	5.3	6.4	מקצועות עזר רפואיים
14.8	14.9	8.8	18.7	17.6	הנדסה ואדריכלות

(1) לא כולל האוניברסיטה הפתוחה.

סטודנטים, לפי תחום לימוד ודת, תשע"ו (2015/16)

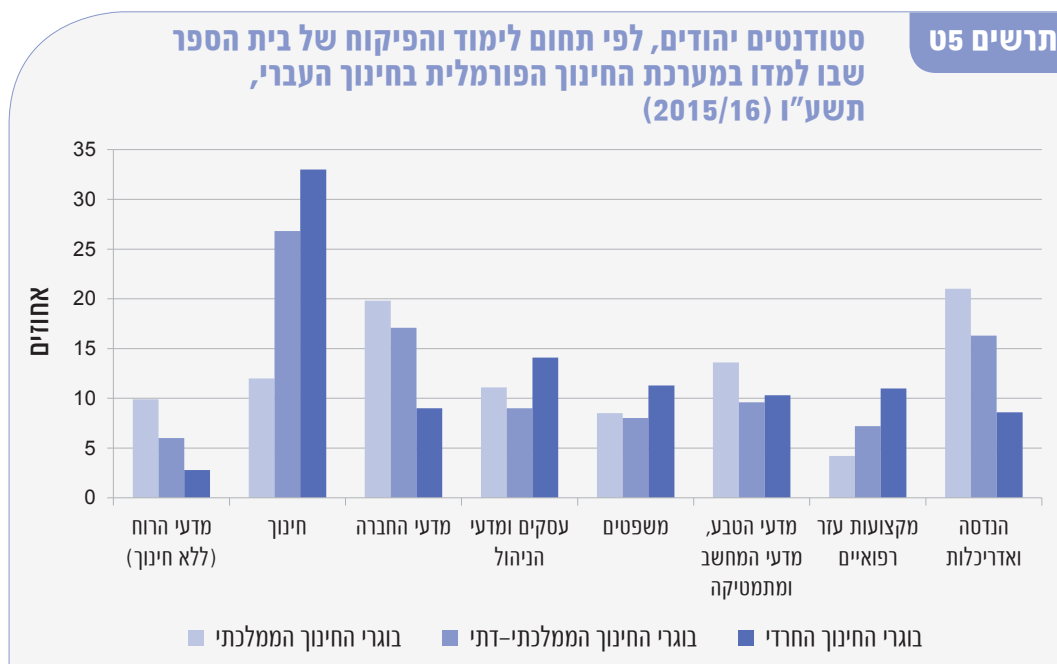
תרשים 5

סטודנטים יהודים בוגרי החינוך הממלכתי, הממלכתי-דתי והחרדי

כ-75% מהסטודנטים היהודים בשנת תשע"ו היו בוגרי החינוך הממלכתי, כ-20% היו בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, והשאר – כ-5% – היו בוגרי החינוך החרדי. בקרב בוגרי החינוך הממלכתי, שיעור הלומדים לתארים מתקדמים (22.4%) היה גבוה יותר מבקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי (21.0%). בקרב סטודנטים בוגרי החינוך החרדי והממלכתי-דתי שיעור הלומדים במכללות אקדמיות לחינוך היה גבוה – 26.2% ו-20.4%, בהתאמה. לעומת זאת, בקרב סטודנטים בוגרי החינוך הממלכתי שיעור הלומדים במכללות אקדמיות לחינוך היה נמוך יותר (7.6%).

תחום הלימוד לתואר ראשון מושפע רבות מהחינוך שאליו השתייך הסטודנט בלימודיו העל-יסודיים. בקרב סטודנטים אשר למדו בחינוך הממלכתי-דתי והחרדי, שיעור הלומדים בשנת תשע"ו חינוך לתואר ראשון היה גבוה (26.8% ו-33.0%, בהתאמה) לעומת בוגרי החינוך הממלכתי (12.0%). כמו כן, הסטודנטים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי והחרדי נטו ללמוד מקצועות עזר רפואיים (7.2% ו-11.0%, בהתאמה) יותר מסטודנטים בוגרי החינוך הממלכתי (4.2%). לעומת זאת, סטודנטים בוגרי החינוך הממלכתי נטו ללמוד יותר הנדסה ואדריכלות לתואר ראשון (ראו תיבה 5.3 להלן).

סטודנטים יהודים, לפי הפיקוח(1) של בית הספר שבו למדו במערכת החינוך הפורמלית בחינוך העברי, ולפי רמת תואר, סוג מוסד ותחום לימוד, תשע"ו (2015/16)

טבלה 5.13

מזה:			סך הכל	
בוגרי החינוך החרדי	בוגרי החינוך הממלכתי-דתי	בוגרי החינוך הממלכתי		
11,182	48,075	175,824	257,555	רמת תואר - מספרים מוחלטים
9,891	37,763	135,367	194,868	תואר ראשון
1,207	8,744	33,342	51,569	תואר שני
69	1,328	6,067	9,571	תואר שלישי
15	217	896	1,302	תעודת הוראה
-	23	152	245	תעודה אקדמית
100.0	100.0	100.0	100.0	רמת תואר - אחוזים
88.5	78.6	77.0	75.7	תואר ראשון
10.8	18.2	19.0	20.0	תואר שני
0.6	2.8	3.5	3.7	תואר שלישי
0.1	0.5	0.5	0.6	תעודות
				סוג מוסד לתואר ראשון
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל - אחוזים
13.5	34.3	34.7	32.7	אוניברסיטה
13.5	12.5	17.8	17.6	האוניברסיטה הפתוחה
26.2	20.4	7.6	11.1	מכללה אקדמית לחינוך
26.3	19.9	22.9	22.1	מכללה אקדמית מתוקצבת
20.5	12.9	16.9	16.5	מכללה אקדמית לא מתוקצבת
				תחום לימוד לתואר ראשון
8,554	33,060	111,221	160,552	סך הכל(2) - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	- אחוזים
2.8	6.0	9.9	8.9	מדעי הרוח (ללא חינוך)
33.0	26.8	12.0	16.3	חינוך
9.0	17.1	19.8	18.6	מדעי החברה
14.1	9.0	11.1	10.9	עסקים ומדעי הניהול
11.3	8.0	8.5	9.1	משפטים
10.3	9.6	13.6	12.2	מדעי הטבע, מדעי המחשב ומתמטיקה
11.0	7.2	4.2	5.3	מקצועות עזר רפואיים
8.6	16.3	21.0	18.7	הנדסה ואדריכלות

(1) ל-9% מהסטודנטים היהודים לא ידוע סוג הפיקוח שבו למדו בבית הספר.

(2) לא כולל האוניברסיטה הפתוחה.

סטודנטים דרוזים

תיבה 5.1

בשנת תשע"ו (2015/16) למדו במוסדות להשכלה גבוהה בישראל 5.1 אלף סטודנטים דרוזים. בראייה רב-שנתית, מספר הסטודנטים הדרוזים גדל פי שלושה בתוך 15 שנה (בשנת תש"ס (1999/2000) היה מספרם 1.7 אלף סטודנטים).

בשנת תשע"ו, 1,898 סטודנטים דרוזים למדו באוניברסיטאות, 719 למדו באוניברסיטה הפתוחה, 1,728 למדו במכללות אקדמיות ו-779 – במכללות אקדמיות לחינוך. העלייה במספרם לעומת השנה הקודמת באה לידי ביטוי בעיקר במכללות האקדמיות (1,358 סטודנטים בתשע"ה).

מקרב כלל הסטודנטים הדרוזים בשנת תשע"ו, 80.7% למדו לקראת תואר ראשון, 17.3% למדו לקראת תואר שני, 1.0% למדו לקראת תעודה ו-1.0% – לקראת תואר שלישי. שיעור הסטודנטים שלמדו לקראת תארים מתקדמים מתוך כלל הסטודנטים הדרוזים גדל מ-10.0% בשנת תש"ס ל-18.3% בשנת תשע"ו.

1.7% מכלל הסטודנטים במכללות האקדמיות היו דרוזים (2.0% במכללות המתוקצבות ו-1.3% במכללות הלא מתוקצבות). נמצאה שונות גדולה מאוד בשיעורם היחסי במכללות בהתאם למיקומן הגאוגרפי. במכללות אקדמיות בצפון הארץ שיעורי הדרוזים היו גבוהים, ולעומת זאת, במכללות אקדמיות הממוקמות במרכז הארץ ובדרומה (11 במספר), שיעורם היה זעום (עד 0.2%, כולל). במכללות האקדמיות לחינוך שיעור הסטודנטים הדרוזים היה 2.2%.

מקרב כלל הסטודנטים הדרוזים שלמדו לקראת תואר ראשון בהשכלה הגבוהה, חינוך והכשרה להוראה היה תחום הלימוד הנפוץ ביותר (23.6%) ואחריו מדעי החברה (20.4%), הנדסה ואדריכלות (14.8%), עסקים ומדעי הניהול (6.7%), מדעי הרוח הכלליים (6.5%) ומקצועות עזר רפואיים (5.9%).

בהשוואה לכלל הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בישראל, אפשר לראות שבמקצועות לימוד אחדים, שיעוריהם היחסיים של הדרוזים היו גבוהים באופן ניכר לעומת שיעורם הכללי באוכלוסייה, למשל במקצועות הוראת מדעי הרוח והחברה (13.4%), מוזיקולוגיה (11.5%), הנדסה גאודטית (9.9%), תרבות ואמנות, הנדסת תחבורה ותעבורה, הנדסה וניהול משאבי מים (9.4% כל אחד), מערכות מידע ניהוליות (8.7%), תולדות האמנות (8.3%) וספרות עברית (8.0%). כמו כן, היו מקצועות רבים שבהם שיעוריהם של הדרוזים היו זעומים (0.2% ומטה), למשל קולנוע וטלוויזיה, ניהול תעשייתי, מדעי הניהול – מערכות מידע, וגאולוגיה.

שיעור הנשים הדרוזיות בקרב הסטודנטים לתואר ראשון היה גבוה בהשוואה לכלל הסטודנטיות (65.8% לעומת 57.9%, בהתאמה) וכך גם בקרב הסטודנטיות לתואר שני (68.4% לעומת 61.8%, בהתאמה).

הגיל החציוני של סטודנטים דרוזים לקראת תואר ראשון היה 23.1 שנים, בהשוואה ל-25.4 שנים בקרב כלל הסטודנטים הלומדים לתואר זה. בקרב הסטודנטים הדרוזים שלמדו לקראת תואר שני, הגיל החציוני היה 34.8 שנים, גבוה מהגיל החציוני של כלל הסטודנטים לתואר שני (31.7 שנים). הגיל החציוני של הסטודנטים הדרוזים שלמדו לקראת תואר שלישי היה 33.8 שנים, נמוך מהגיל החציוני של כלל הסטודנטים לתואר שלישי (34.6 שנים).

כמעט כל הסטודנטים הדרוזים לתואר ראשון גרו במחוזות הצפון וחיפה – 99.5%. לשם השוואה, 28.6% מכלל הסטודנטים לתואר ראשון בישראל גרו במחוזות אלו.

רובם הגדול של הסטודנטים הדרוזים (85.2%) גרו ביישובים השייכים לאשכולות חברתיים-כלכליים נמוכים (אשכולות 1-3). שיעור זה היה גבוה באופן ניכר משיעורם של הגרים ביישובים השייכים לאשכולות הנמוכים בקרב כלל הסטודנטים לתואר ראשון בישראל (14.3%).

סטודנטים חרדים

5.2 תיבה

בשנים תש"ע-תשע"ו (2009/10-2015/16), מספר הסטודנטים החרדים במוסדות להשכלה גבוהה הוכפל פי שניים ויותר. מספר הסטודנטים החרדים בשנת תש"ע היה 4,537 ועלה ל-11,013 בשנת תשע"ו. קצב הגידול השנתי הממוצע של הסטודנטים החרדים בשנים אלו היה גבוה מאוד - 16.3%. בהשוואה לכך, קצב הגידול השנתי במספר הסטודנטים היהודים ובמספרם של כלל הסטודנטים בתקופה זו היה 0.9%-1.6%, בהתאמה. שיעורם של הסטודנטים החרדים בקרב כלל הסטודנטים היהודים בשנים תש"ע-תשע"ו גדל מ-1.8% ל-4.2%. בתשע"ו הסטודנטים החרדים היו 4.8% מהסטודנטים לתואר ראשון, 2.4% מהסטודנטים לתואר שני ו-0.6% מהסטודנטים לתואר שלישי.

בשנת תשע"ו, כמחצית (47.5%) מהסטודנטים החרדים לתואר ראשון למדו במכללות אקדמיות, 27.0% במכללות אקדמיות לחינוך, 13.9% באוניברסיטה הפתוחה ו-11.6% באוניברסיטאות. לשם השוואה, בקרב כלל היהודים שיעור הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות היה 32.7%, פי 2.8. מעל למחצית מהסטודנטים החרדים לתואר ראשון במכללות האקדמיות לחינוך למדו לימודי המשך (1,419 מתוך 2,618). סטודנטים אלו הוכשרו בעברם להוראה בסמינרים החרדיים ומשלימים את לימודיהם לתואר ראשון (B.Ed.) במכללות האקדמיות לחינוך. יתר על כן, סטודנטים אלו היו כמחצית מכלל הסטודנטים היהודים בלימודי המשך במכללות האקדמיות לחינוך.

בשנת הלימודים תשע"ו, שיעור ההשתתפות של החרדים בלימודים במוסדות להשכלה גבוהה היה 12.0% עד גיל 26 בקרב ילידי 1990 ו-12.3% עד גיל 31 בקרב ילידי 1985. שיעור זה קטן פי 4 ופי 4.5 מבקרב יהודים לא חרדים (47.8% עד גיל 26 ו-55.8% עד גיל 31, בהתאמה). הפערים בשיעורי ההשתתפות בין חרדים ליהודים לא חרדים היו גדולים עוד יותר בקרב אוכלוסיית הגברים - בעוד שיעור ההשתתפות של גברים חרדים עד גיל 31 היה 9.3%, שיעור ההשתתפות של גברים יהודים לא חרדים היה 48.9%, פי 5.2.

בשנת תשע"ו, שיעור הנשים בקרב סטודנטים חרדים לתואר ראשון היה 68.3%. לעומת זאת, שיעורן של הנשים בקרב כלל הסטודנטים היהודים לתואר ראשון היה 56.2%. שיעורן של הנשים בקרב סטודנטים חרדים לתואר מתקדם (שני ושלישי) נע בין 77.4% ל-79.8% בשנים תש"ע-תשע"ו, כ-20 נקודות האחוז גבוה יותר מבקרב כלל הסטודנטים היהודים בתארים אלו.

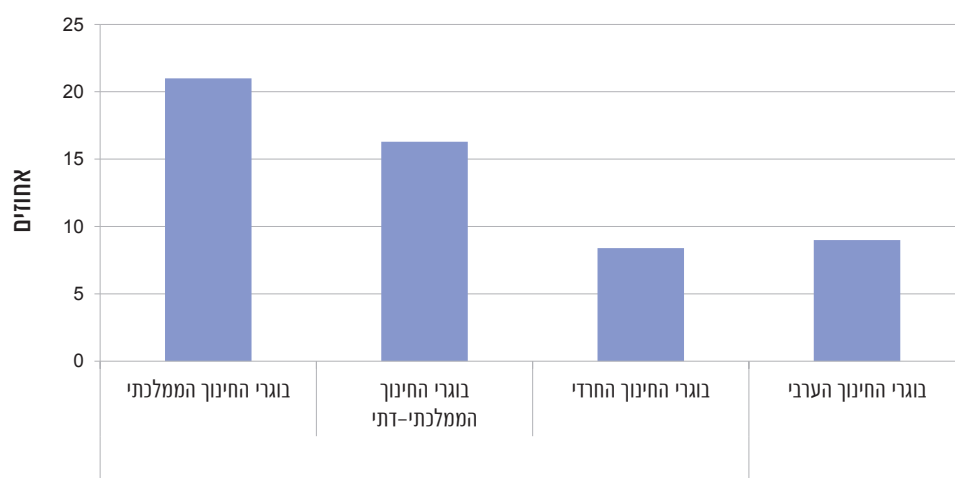
5.3 תיבה

סטודנטים להנדסה, לפי מסגרת חינוך ולפי פיקוח בחינוך העברי

בשנת תשע"ו, אחוז הסטודנטים שלמדו הנדסה לתואר ראשון היה שונה בין קבוצות שונות בישראל. בקרב סטודנטים שלמדו בפיקוח הממלכתי, אחוז הלומדים הנדסה לתואר ראשון היה 21.0% לעומת 16.3% בקרב סטודנטים שלמדו בפיקוח הממלכתי-דתי.

תרשים א

סטודנטים לתואר ראשון בהנדסה מכלל הסטודנטים לתואר ראשון, לפי מסגרת חינוך ולפי הפיקוח של בית הספר שבו למדו במערכת החינוך הפורמלית בחינוך העברי, תשע"ו (2015/16)

לימודי הנדסה של מסיימי/ות תיכון במוסדות להשכלה גבוהה

6.7% ממסיימי התיכון¹ במחזור תשס"ז (2006/07) למדו לתואר ראשון בהנדסה,² עלייה של 0.6 נקודות האחוז ממחזור תשנ"ז (1996/97). בקרב בנות מסיימות תיכון במחזור תשס"ז, 3.8% למדו הנדסה לעומת 10.0% בקרב בנים מסיימי תיכון (פי 2.6 לערך). הפערים בין מסיימי תיכון למסיימות תיכון בהשתתפות בלימודי הנדסה לא השתנו באופן ניכר בין מחזור תשנ"ז למחזור תשס"ז – פי 2.7 לעומת פי 2.6, בהתאמה. הפערים המגדריים היו גדולים במיוחד בקרב בוגרי החינוך הערבי ובקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי.

שיעור בוגרי החינוך הממלכתי שלמדו הנדסה היה גבוה באופן ניכר מזה של בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. פער זה היה גדול במיוחד בקרב אוכלוסיית הנשים – בעוד שיעור הלומדות הנדסה בקרב בוגרות החינוך הממלכתי (מחזור תשס"ז) היה 5.7%, שיעור זה בקרב בוגרות החינוך ממלכתי-דתי היה 3.4%.

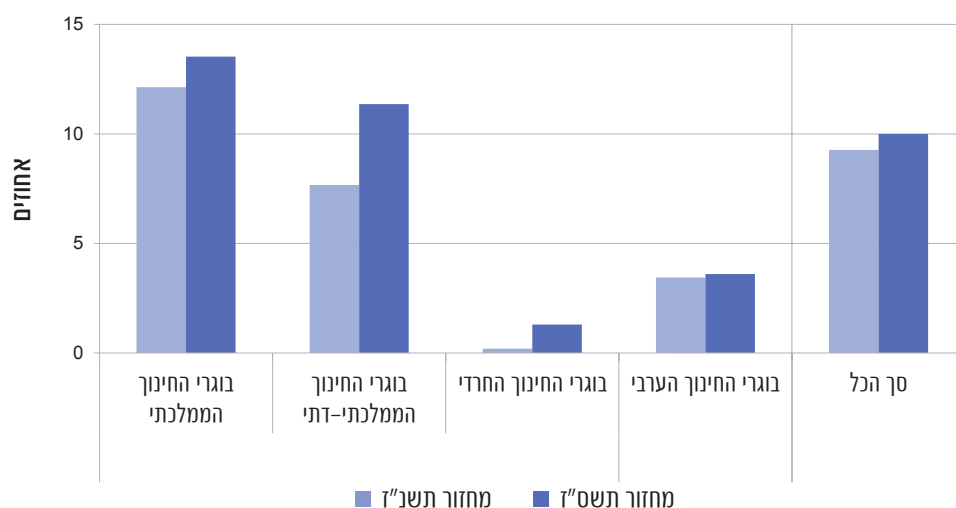
1 הופיעו בקובץ התלמידים בכיתה יב בשנת תשס"ז.

2 בתוך תשע שנים מסיום התיכון.

ההשתתפות בלימודי הנדסה בקרב גברים בוגרי החינוך הממלכתי הייתה הגבוהה ביותר (13.5% בתשס"ז) ובקרב נשים בוגרות החינוך החרדי הנמוכה ביותר (0.7% בתשס"ז), למרות גידול ניכר בשיעורן מאז תשנ"ז.

לימודי הנדסה של גברים שסיימו תיכון, תשנ"ז (1996/97), תשס"ז (2006/07)

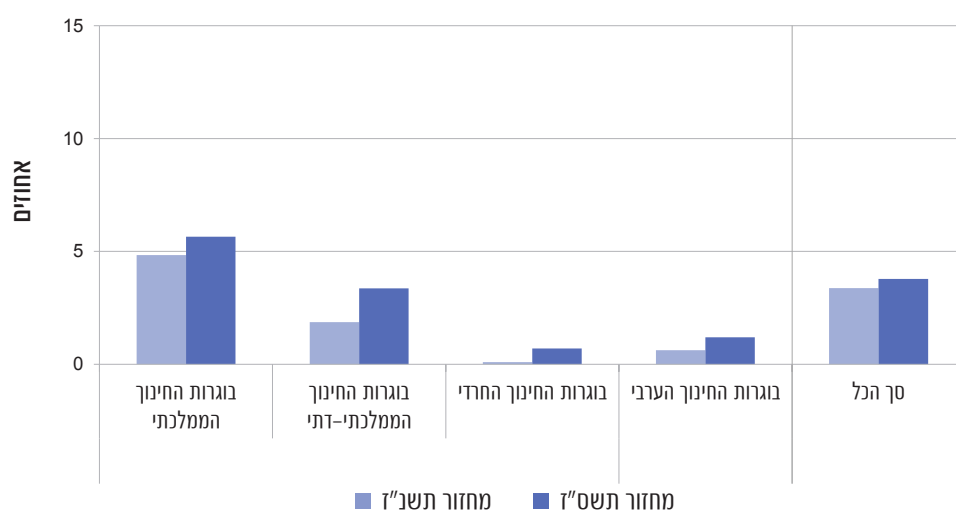
תרשים ב

■ מחזור תשס"ז ■ מחזור תשנ"ז

לימודי הנדסה של נשים שסיימו תיכון, תשנ"ז (1996/97), תשס"ז (2006/07)

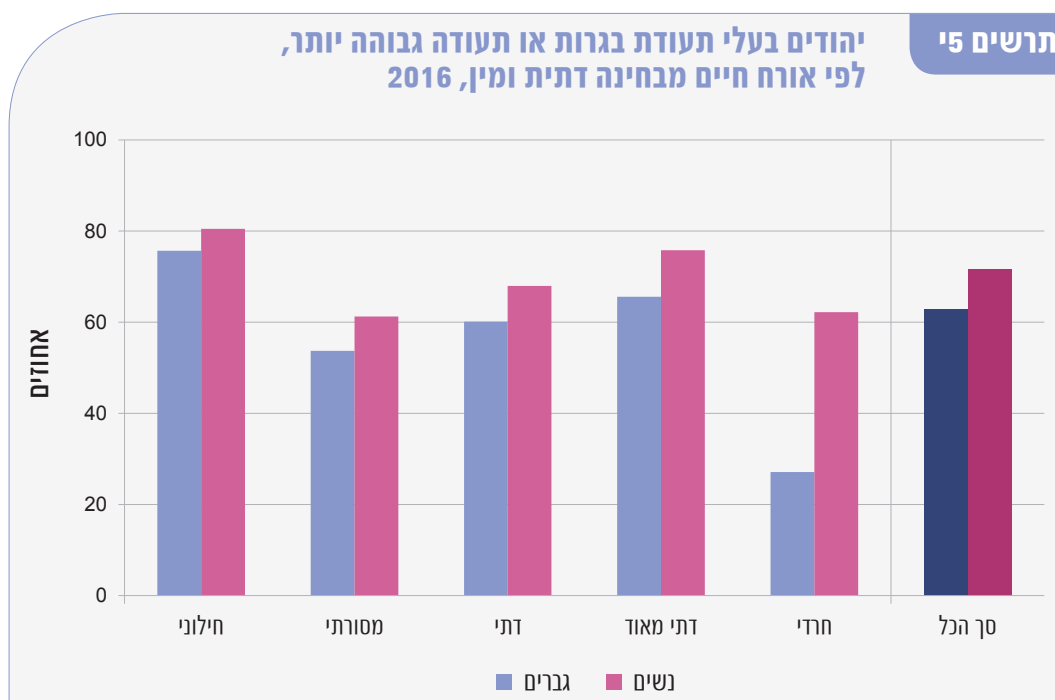
תרשים ג

■ מחזור תשס"ז ■ מחזור תשנ"ז

6. רמת השכלה, לפי אורח חיים מבחינה דתית (סקר כוח אדם, 2016)

בכל משקי הבית היהודיים, אחוז הנשים בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה היה גבוה מאחוז הגברים. בשנת 2016, ל-62.9% מהגברים היהודים הייתה תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר (על-תיכונית או תואר אקדמי). בקרב גברים שהגדירו את אורח חייהם חרדי, 27.1% היו בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, לעומת 60.1% בקרב גברים שהגדירו את אורח חייהם דתי ו-75.7% בקרב גברים שהגדירו את אורח חייהם חילוני. ל-71.8% מהנשים היהודיות הייתה תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר. בקרב הנשים שהגדירו את אורח חייהן חרדי, 62.2% היו בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, 68.0% בקרב הנשים שהגדירו את אורח חייהן דתי ו-80.5% בקרב הנשים שהגדירו את אורח חייהן חילוני.

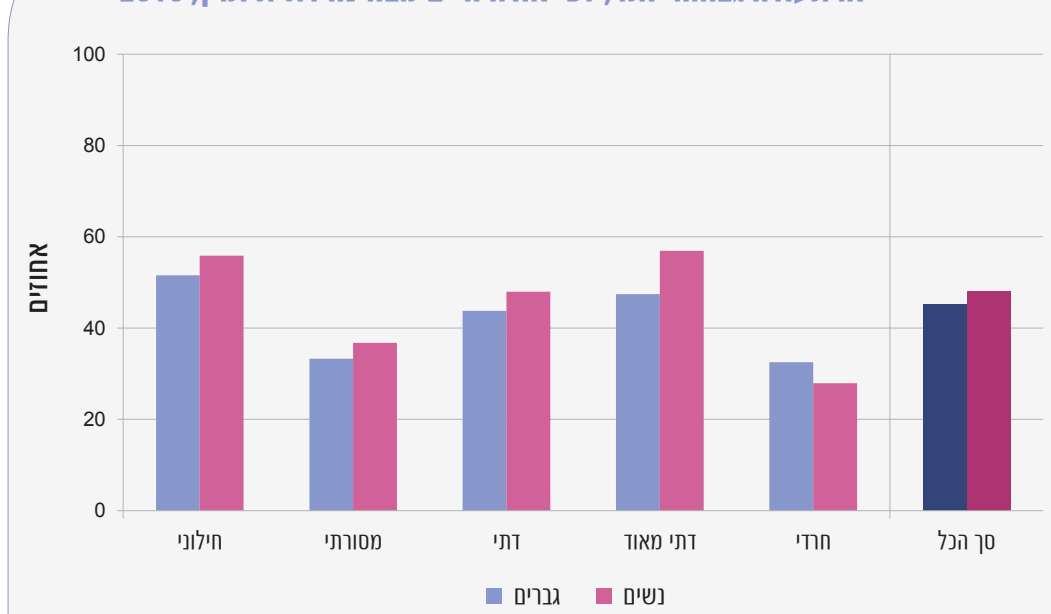

הפער בהשכלה לפי אורח חיים מבחינה דתית בא לידי ביטוי גם באחוז בעלי תואר אקדמי מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר.

בכל משקי הבית, למעט משקי בית של חרדים, אחוז הנשים בעלות תואר אקדמי מכלל הנשים בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה גבוה מאחוז זה בקרב הגברים. בשנת 2016, מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, 32.5% מהגברים שהגדירו את אורח חייהם חרדי היו בעלי תואר אקדמי לעומת 51.6% מהגברים שהגדירו את אורח חייהם חילוני. בקרב הנשים הפער היה גדול אף יותר – מבעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, 27.1% מהנשים שהגדירו את אורח חייהן חרדי היו בעלות תואר אקדמי לעומת 55.8% מהנשים שהגדירו את אורח חייהן חילוני.

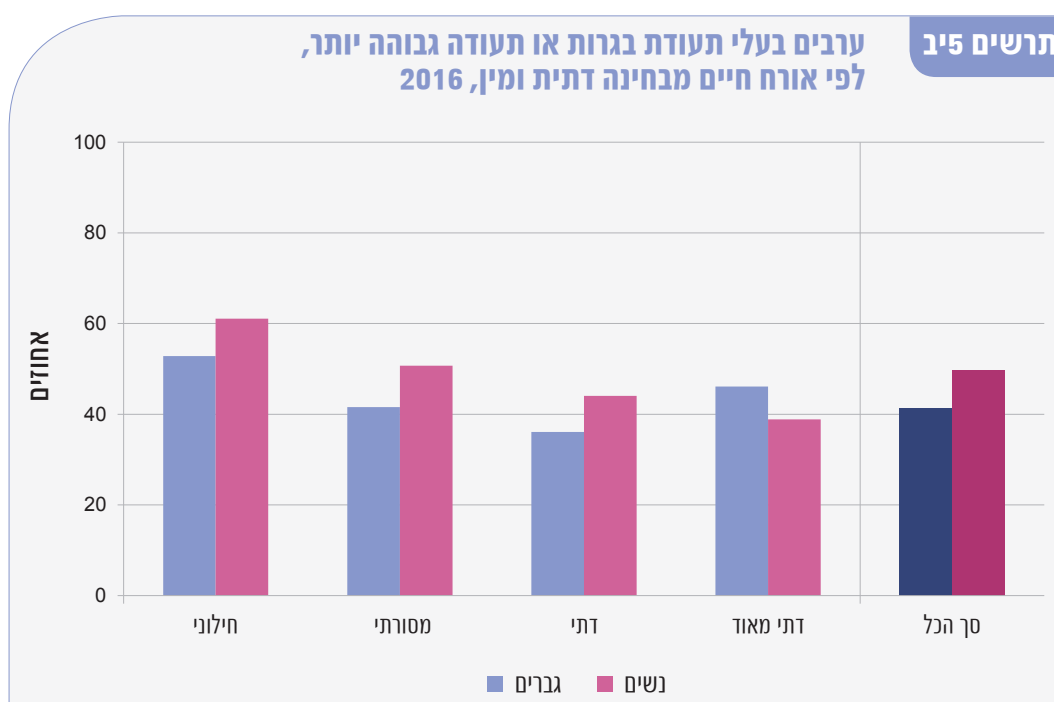
יהודים בעלי תואר אקדמי מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, לפי אורח חיים מבחינה דתית ומין, 2016

תרשים 5יא

בקרב הערבים נמצא קשר בין אורח חיים מבחינה דתית לבין השכלה. בכל משקי הבית, למעט משקי בית של דתיים מאוד, אחוז הנשים בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה גבוה משל הגברים.

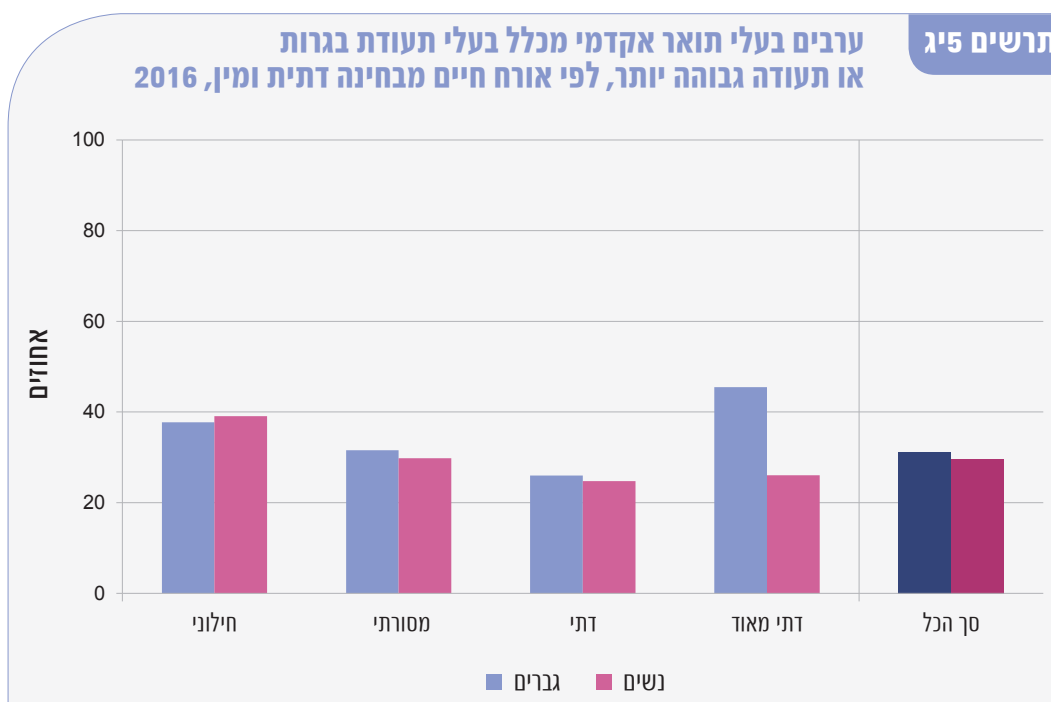
בשנת 2016, ל-41.4% מהגברים הערבים הייתה תעודת בגרות לפחות (על-תיכונית או תואר אקדמי). בקרב גברים שהגדירו את אורח חייהם דתי, רק 36.1% היו בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, לעומת 52.8% בקרב גברים שהגדירו את אורח חייהם חילוני. אחוז הנשים בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה גבוה מאחוז הגברים – 49.8% לעומת 41.4%, בהתאמה. כמו אצל הגברים, גם אצל הנשים המגדירות את אורח חייהן חילוני, אחוז הנשים בעלות תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה גבוה מאצל נשים שמגדירות את אורח חייהן דתי – 61.1% לעומת 44.0%, בהתאמה.

במשקי בית ערביים, אחוז הגברים בעלי תואר אקדמי מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה גבוה מאחוז הנשים, למעט במשקי בית שבהם אורח חיים חילוני.

אחוז הגברים בעלי תואר אקדמי מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר היה מעט גבוה מאחוז הנשים בעלות תואר אקדמי – 31.2% לעומת 29.6%, בהתאמה. אחוז הגברים בעלי תואר אקדמי בקרב אלה שהגדירו את אורח חייהם חילוני היה גבוה מבקרב אלה שהגדירו את אורח חייהם דתי – 52.8% לעומת 36.1%, בהתאמה. קשר דומה בין השכלה לאורח חיים מבחינה דתית נמצא גם בקרב נשים ערביות.

תרשים 5 ג
ערבים בעלי תואר אקדמי מכלל בעלי תעודת בגרות או תעודה גבוהה יותר, לפי אורח חיים מבחינה דתית ומין, 2016

7. עובדי הוראה

בשנת 2017 היו עובדי הוראה בבתי הספר ובגני הילדים בישראל, מהם 128,334 עובדי הוראה יהודים, 32,296 מוסלמים, 4,622 ערבים נוצרים ו-3,228 דרוזים. בשנים 2002-2017 חל גידול של כ-32% במספרם של עובדי הוראה יהודים, של כ-105% במספרם של עובדי הוראה מוסלמים, של כ-30% במספרם של עובדי הוראה ערבים נוצרים ושל כ-61% במספרם של עובדי הוראה דרוזים.

מין

שיעורן של נשים בקרב עובדי הוראה יהודים הגיע לכ-83% בשנת 2017, ללא שינוי לעומת שנת 2002. בקרב עובדי הוראה מוסלמים חלה עלייה ניכרת בשיעורן של נשים, מ-58.1% בשנת 2002 ל-72.5% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים הייתה עלייה מ-73.8% ל-83.0%, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים - מ-61.3% ל-78.9%, בהתאמה.

גיל

שיעורם של עובדי הוראה צעירים (עד גיל 29) קטן בהדרגה עם השנים בכלל ובכל אחת מקבוצות הדת בפרט. בשנת 2002, 16.4% מכלל עובדי ההוראה היו עד גיל 29 לעומת 11.3% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה יהודים שיעורם של עובדי הוראה צעירים קטן מ-13.3% ל-10.2%, בהתאמה. בקרב עובדי הוראה מוסלמים חלה ירידה ניכרת בשיעור עובדי ההוראה הצעירים, מ-32.7% בשנת 2002 ל-16.5% בשנת 2017, בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים הייתה ירידה מ-23.0% ל-7.3%, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים - מ-32.1% ל-11.4%, בהתאמה.

במקביל חל גידול בשיעורם של עובדי הוראה מבוגרים (מעל גיל 50) בכלל המערכת ובקבוצות הדת השונות. אמנם בקרב יהודים נותר שיעור זה יציב סביב כ-30% מאז שנת 2007, אך נמצאה עלייה גדולה בקרב קבוצות הדת האחרות: בקרב עובדי הוראה מוסלמים חלה עלייה ניכרת בשיעורם של עובדי הוראה מבוגרים, מ-7.4% בשנת 2002 ל-15.5% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים הייתה עלייה מ-17.4% ל-25.6%, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים - מ-7.7% ל-17.7%, בהתאמה.

שעות עבודה שבועיות⁶

היקף שעות העבודה השבועיות של עובדי הוראה גדל בכלל המערכת מ-20.9 שעות בממוצע לשבוע בשנת 2002 ל-26.7 שעות בממוצע לשבוע בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה יהודים היקף שעות העבודה השבועיות גדל מ-20.4 ל-25.7 שעות בממוצע, בהתאמה, בקרב עובדי הוראה מוסלמים ההיקף גדל מ-23.8 ל-30.4 שעות בממוצע, בהתאמה, בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים הוא גדל מ-22.6 ל-27.9 שעות בממוצע, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים - מ-23.4 ל-29.5 שעות בממוצע, בהתאמה.

6 יצוין כי רפורמות השכר "אופק חדש" ו"עוז לתמורה" כללו הגדלה של היקפי המשרה בהוראה.

עובדי הוראה, לפי דת ומאפיינים שונים, שנים נבחרות

5.14

אחוזים, אלא אם כן צוין אחרת

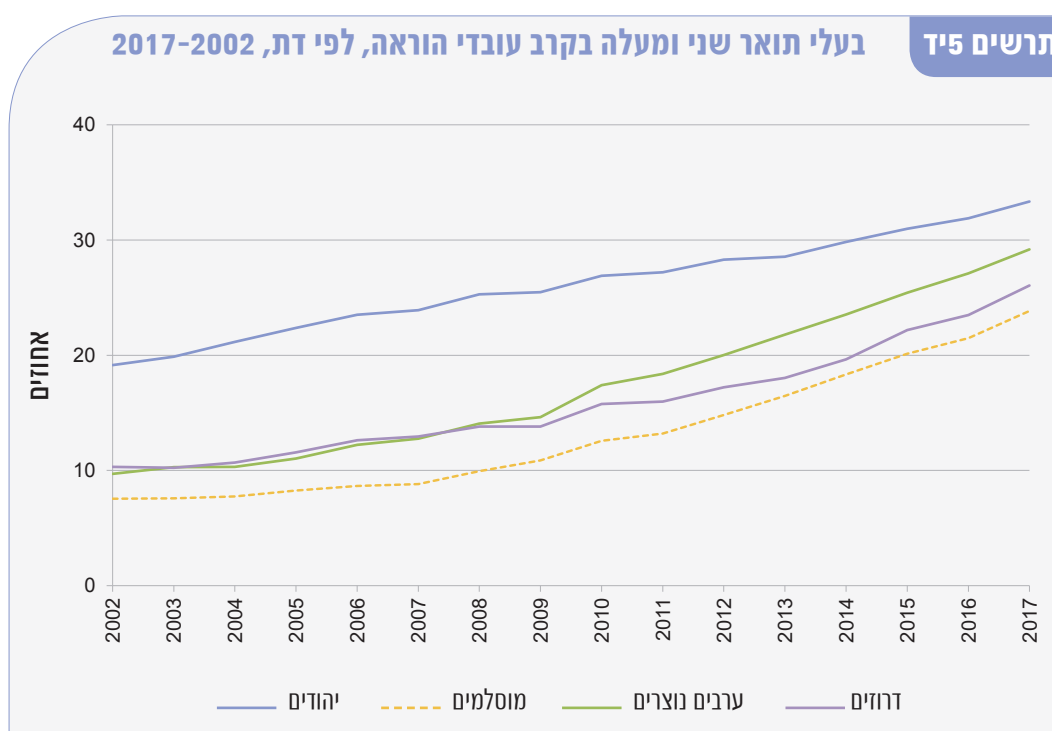
ממוצע שעות עבודה שבועיות	בעלי דרגת שנר ומעלה	בעלי דרגת שנר אקדמית	גיל 50 ומעלה	עד גיל 29	נשים	סך הכל - מספרים מוחלטים	
26.7	31.2	91.4	26.9	11.3	81.1	170,238	2017 - סך הכל
							מזה:
25.7	33.3	90.5	30.1	10.2	83.2	128,334	יהודים
30.4	23.8	94.6	15.5	16.5	72.5	32,296	מוסלמים
27.9	29.2	94.4	25.6	7.3	83.0	4,622	ערבים נוצרים
29.5	26.1	97.1	17.7	11.4	78.9	3,228	דרוזים
23.9	25.3	84.4	27.4	12.6	80.7	145,521	2012 - סך הכל
							מזה:
22.8	28.3	83.1	31.4	10.3	83.7	110,014	יהודים
28.1	14.8	88.7	12.9	22.0	69.2	26,975	מוסלמים
25.0	20.0	87.3	21.8	10.8	81.3	4,365	ערבים נוצרים
26.1	17.2	92.8	15.7	15.6	74.9	2,822	דרוזים
21.2	20.9	73.0	26.5	13.6	80.1	125,452	2007 - סך הכל
							מזה:
20.6	23.9	73.7	30.5	9.8	83.7	96,981	יהודים
23.6	8.8	69.0	11.1	29.5	65.3	21,159	מוסלמים
22.6	12.8	73.4	21.0	18.3	78.3	4,012	ערבים נוצרים
22.5	12.9	79.1	10.2	22.0	70.0	2,403	דרוזים
20.9	17.3	64.8	21.7	16.4	79.4	119,446	2002 - סך הכל
							מזה:
20.4	19.1	66.6	24.4	13.3	83.5	97,197	יהודים
23.8	7.5	54.1	7.4	32.7	58.1	15,735	מוסלמים
22.6	9.7	61.9	17.4	23.0	73.8	3,545	ערבים נוצרים
23.4	10.3	63.3	7.7	32.1	61.3	2,009	דרוזים

אקדמיזציה

שיעורם של עובדי הוראה בעלי דרגת שכר אקדמית עלה באופן ניכר בכלל המערכת, מ-64.8% בשנת 2002 ל-91.4% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה יהודים, שיעור בעלי דרגת שכר אקדמית עלה מ-66.6% בשנת 2002 ל-90.5% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה מוסלמים שיעור זה עלה מ-54.1% ל-94.6%, בהתאמה. בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים השיעור עלה מ-61.9% ל-94.4%, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים – מ-63.3% ל-97.1%, בהתאמה.

תואר שני ומעלה

במקביל לעלייה בשיעור האקדמאים במערכת, חלה עלייה בשיעורם של עובדי הוראה בעלי תואר שני ומעלה. שיעורם בכלל המערכת עלה מ-17.3% בשנת 2002 ל-31.2% בשנת 2017. בקרב עובדי הוראה יהודים שיעורם עלה מ-19.1% בשנת 2002 ל-33.3% בשנת 2017, בקרב עובדי הוראה מוסלמים מ-7.5% ל-23.8%, בהתאמה, בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים מ-9.7% ל-29.2%, בהתאמה, ובקרב עובדי הוראה דרוזים – מ-10.3% ל-26.1%, בהתאמה.

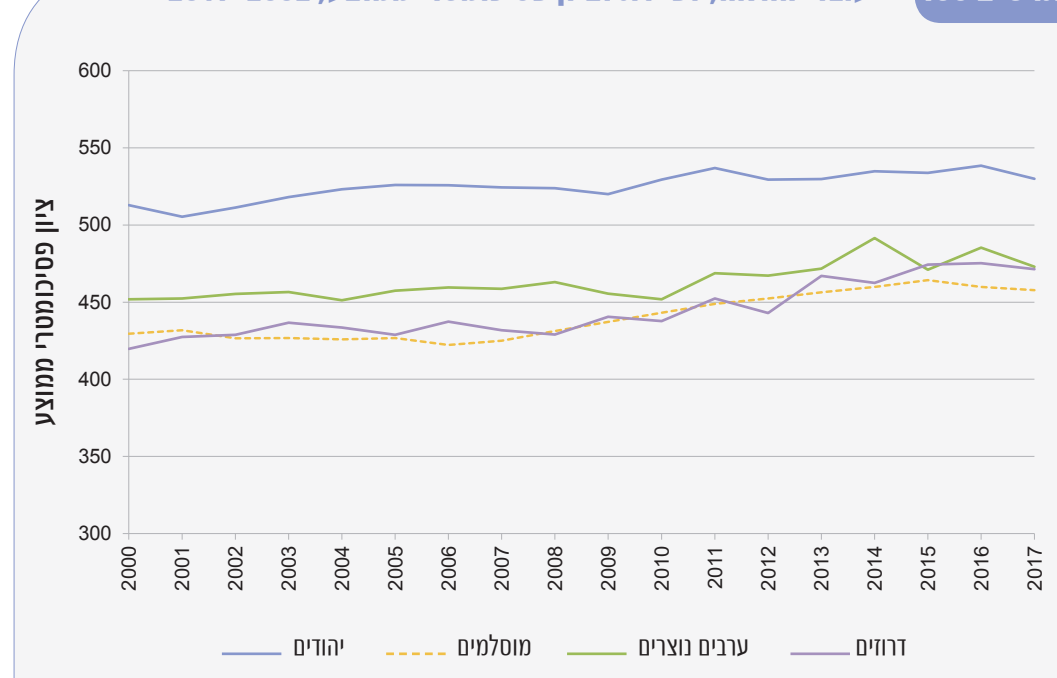

ציון פסיכומטרי של עובדי הוראה חדשים

הציון הפסיכומטרי של עובדי הוראה חדשים בכלל המערכת עלה מכ-486 נקודות בממוצע בשנים 2000-2002 לכ-515 נקודות בממוצע בשנים 2015-2017, עלייה של 29 נקודות. בקרב עובדי הוראה יהודים הציון הפסיכומטרי עלה מכ-510 נקודות לכ-534 נקודות, בהתאמה, עלייה של 24 נקודות. בקרב עובדי הוראה מוסלמים הציון עלה מכ-429 נקודות לכ-461 נקודות, בהתאמה, עלייה של 32 נקודות. בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים עלה הציון מכ-453 נקודות לכ-476 נקודות, בהתאמה, עלייה של 23 נקודות. העלייה הגדולה ביותר הייתה בקרב עובדי הוראה דרוזים - מכ-425 נקודות לכ-474 נקודות, בהתאמה, עלייה של 49 נקודות.

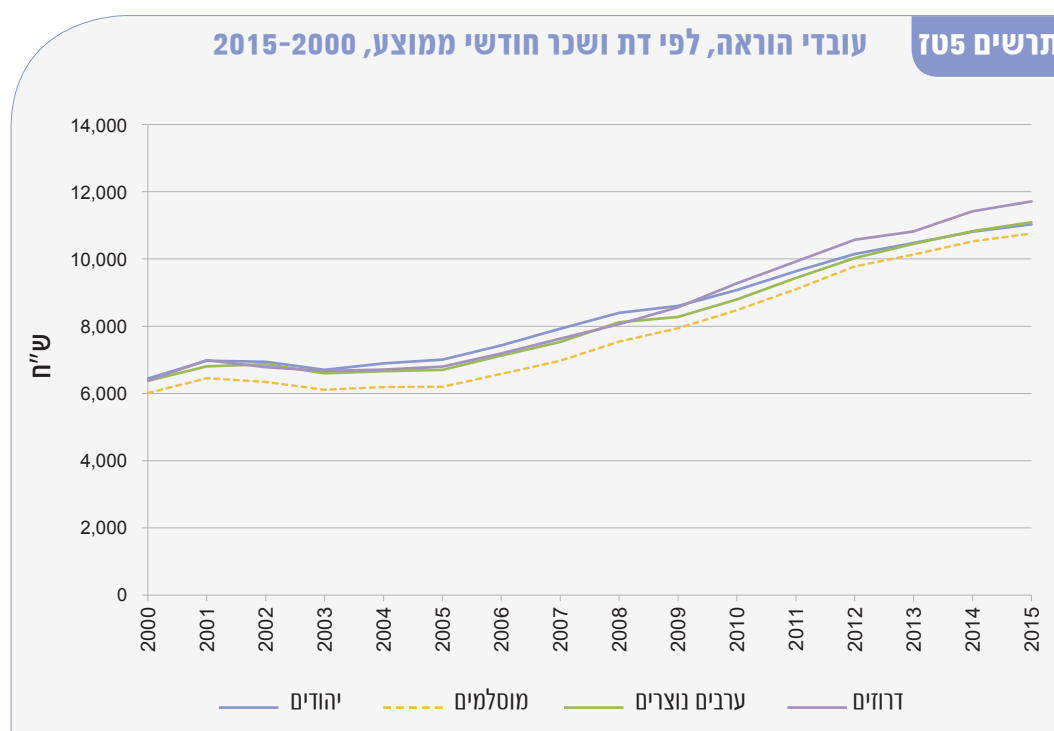
עובדי הוראה, לפי דת וציון פסיכומטרי ממוצע, 2017-2002

תרשים טו

שכ"ר חודשי ממוצע

בשנים 2000-2015 עלה השכ"ר החודשי הממוצע בכלל המערכת, מ-6,382 ש"ח בשנת 2000 ל-10,991 ש"ח בשנת 2015 (גידול נומינלי של כ-72%). בקרב עובדי הוראה יהודים השכ"ר החודשי הממוצע עלה מ-6,443 ש"ח ל-11,030 ש"ח, בהתאמה (גידול של כ-71%). בקרב עובדי הוראה מוסלמים השכ"ר עלה מ-6,011 ש"ח ל-10,758 ש"ח, בהתאמה (גידול של כ-79%). בקרב עובדי הוראה ערבים נוצרים השכ"ר עלה מ-6,375 ש"ח ל-11,092 ש"ח, בהתאמה (גידול של כ-74%), ובקרב עובדי הוראה דרוזים - מ-6,379 ש"ח ל-11,712 ש"ח, בהתאמה (גידול של כ-84%).

8. דת ומידת דתיות בסקר מיומנויות בוגרים, 2014-2015**סקר מיומנויות בוגרים - מהו?**

סקר המיומנויות הוא סקר בין-לאומי שעורך ארגון ה-OECD ביותר מ-30 מדינות. הסקר בודק את רמת המיומנות של בוגרים (מגיל 16 עד 65) בשלוש מיומנויות היסוד: אוריינות קריאה, אוריינות מתמטית ופתרון בעיות בסביבה מתקשבת. הסקר מודד באופן ישיר את רמת המיומנויות ואת האופן שבו משתמשים בהן בעבודה ובבית.

כמו כן, הסקר מאפשר ללמוד כיצד המיומנויות מתפתחות, נשמרות ולעתים נשחקות במהלך החיים, וכיצד הן קשורות לשינויים הטכנולוגיים והמבניים במשק, להשתתפות בשוק העבודה, להכנסה ולהיבטים נוספים בחיי בוגרים. סקר המיומנויות נערך באופן זהה בכל המדינות המשתתפות, כדי לאפשר השוואת נתונים בין המדינות.

סקר המיומנויות הראשון נערך בשני סבבים. הסבב הראשון התקיים בשנים 2011-2012 בקרב 25 מדינות. הסבב השני נערך בשנים 2014-2015 בתשע מדינות ובכללן ישראל.

אופן מדידת המיומנויות

המיומנויות שנבדקו בסקר נמדדות באמצעות "רמות מיומנות". רמות המיומנות מגדירות את היכולת להתמודד בהצלחה עם מטלות "כמו בחיים" ו"כמו בחיי העבודה" בדרגות קושי שונות. בסקר זה נמדדו יכולות אלו באמצעות סולם ציונים רציף לכל מיומנות נמדדת. הציונים יכולים לנוע בין 0 ל-500. לאחר מכן חולק סולם הציונים הרציף לשש רמות באוריינות קריאה ובאוריינות מתמטית (רמות 1 עד 5, ורמה שנחשבת "מתחת לרמה 1"). בפתרון בעיות בסביבה מתקשבת חולק סולם הציונים לארבע רמות (רמות 1 עד 3, וכן "מתחת לרמה 1").

הממצאים מבוססים על תשובות המרואיינים לשאלות האלה:

"מהי דת?"

התשובות האפשריות הן: יהודי, מוסלמי, נוצרי, דרוזי או אחר.

מי שהגדיר עצמו יהודי נשאל:

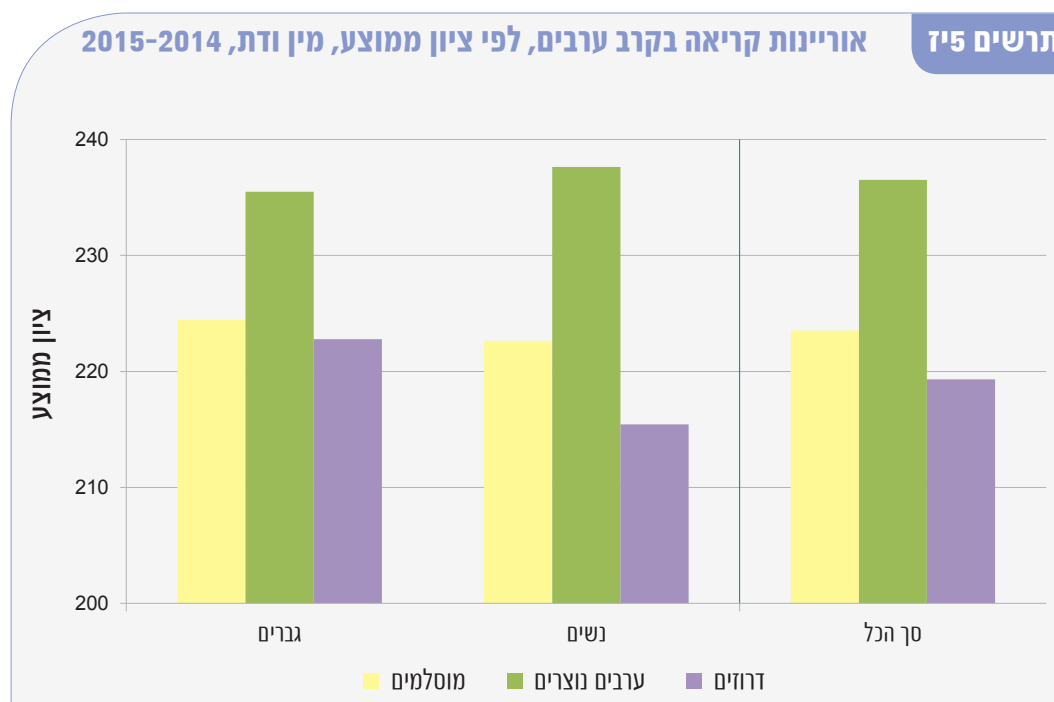
"האם אתה רואה את עצמך כ...?"

התשובות האפשריות הן: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי, לא כל כך דתי או לא דתי, חילוני.

אוכלוסייה ערבית, לפי דת

בחברות רבות ניצבים אתגרים מיוחדים בהשתלבותם של בני מיעוטים באוכלוסייה הכללית מבחינה חברתית וכלכלית. חקירת מיומנויות האוכלוסייה הערבית וההבדלים בין מיומנויות אלו למיומנויות האוכלוסייה היהודית עשויה לתרום להבנת המכשולים הקיימים בישראל בהשתלבותו של מיעוט גדול זה. עם זאת, האוכלוסייה הערבית אינה עשויה מקשה אחת, וחשוב להבין את המורכבות הקיימת בתוכה מבחינת התפלגות המיומנויות ואת השפעתה האפשרית של מורכבות זו על המצב החברתי והכלכלי של החברה הערבית בישראל.

הציון הממוצע באוריינות קריאה בקרב האוכלוסייה הערבית היה 225, נמוך באופן ניכר מהציון הממוצע בקרב יהודים – 264. בבחינת האוכלוסייה הערבית לפי דת, נמצא כי הציון הממוצע של ערבים נוצרים (237) היה גבוה באופן ניכר מהציון הממוצע של ערבים מוסלמים (224) ודרוזים (219). פערים אלו בין ערבים נוצרים לקבוצות דת אחרות באוכלוסייה הערבית נמצאו מובהקים סטטיסטית בקרב נשים, אך לא בקרב גברים.

לאוכלוסייה הערבית בישראל ציונים נמוכים במיומנויות הנמדדות, גם בהשוואה בין-לאומית. אמנם בקרב ערבים נוצרים נמצא יתרון באוריינות קריאה לעומת קבוצות דת אחרות באוכלוסייה הערבית, אך גם אצלם הציון הממוצע (237) היה נמוך באופן ניכר מהציון הממוצע בקרב יהודים (264) ומהציון הממוצע ב-OECD (268). ציון הערבים נוצרים בישראל היה גבוה רק מהממוצע הלאומי של שלוש המדינות שבתחתית הדירוג במיומנות זו. הציון של המוסלמים (224) קרוב לציון של טורקיה (227), והציון של הדרוזים (219) קרוב לציון של צ'ילה (220). רק אינדונזיה מקבלת ציון נמוך יותר.⁷ התמונה דומה באוריינות מתמטית.

7 בכל השוואה של ממוצעי קבוצות מיעוט לממוצעים לאומיים של מדינות אחרות, יש לזכור שבכל מדינה קיימים מיעוטים אתניים שונים, ואלה כמובן נכללים בממוצע הלאומי המוצג.

אוכלוסייה חרדית ואוכלוסייה יהודית לא חרדית

התמקדות באוכלוסייה החרדית והשוואתה לשאר האוכלוסייה היהודית חשובה לאור ההבדלים התרבותיים, התעסוקתיים והמרחביים בשתי האוכלוסיות, ובמיוחד לאור קיומן של מערכות חינוך נפרדות ובעלות תכנים ודגשים שונים.

השוואת מיומנות קריאה של חרדים לזו של יהודים שאינם חרדים מצביעה על הבדלים קטנים בלבד בין שתי האוכלוסיות. שיעור האוכלוסייה עם מיומנויות נמוכות (רמה 1 ומטה) בקרב החרדים (22.8% בקרב גברים ו-19.6% בקרב נשים) אינו שונה באופן מובהק משיעורים אלו אצל יהודים שאינם חרדים (22.2% ו-21.1%, בהתאמה). בחינת אוריינות מתמטית מעלה תמונה דומה.

מהשוואת שיעור האוכלוסייה בעלת רמות אוריינות קריאה גבוהות (רמות 4-5) בקרב חרדים ובקרב לא חרדים, עולה כי שיעור האוכלוסייה עם מיומנויות קריאה גבוהות בקרב חרדים (הן אצל גברים⁸ והן אצל נשים) נמוך באופן מובהק משיעורים אלו בקרב יהודים שאינם חרדים.

בחינת אוריינות מתמטית מעלה תמונה שונה. בעוד ששיעור הגברים החרדים בעלי רמות מיומנות גבוהות נמוך משיעור זה אצל גברים יהודים שאינם חרדים (9.7% לעומת 17.5%, בהתאמה), לא נמצא הבדל מובהק בין נשים חרדיות לנשים לא חרדיות בשיעור בעלות אוריינות מתמטית גבוהה (7.5% ו-10.8%, בהתאמה).⁹

בהשוואה בין גברים לנשים, לא נמצא הבדל מובהק בשיעור בעלי רמת מיומנות 1 ומטה באוריינות קריאה, הן בקרב חרדים (22.8% ו-19.6%, בהתאמה) והן בקרב לא חרדים (22.2% ו-21.1%, בהתאמה).

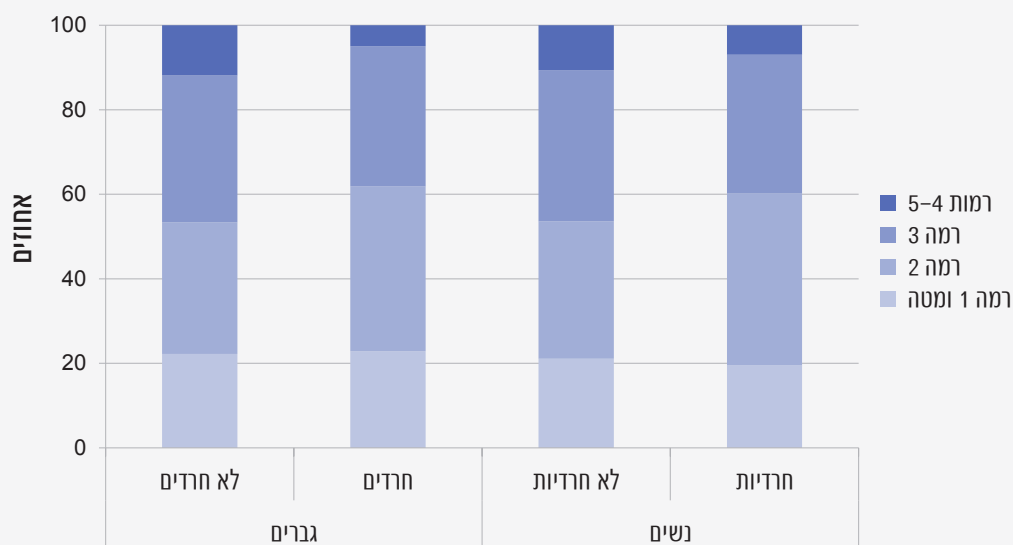
בחינת ההבדלים בין גברים לנשים בשיעור בעלי רמת מיומנות 1 ומטה באוריינות מתמטית מעלה תמונה מעט שונה. בקרב החרדים לא נמצא הבדל מובהק בשיעור בעלי מיומנות נמוכה (רמה 1 ומטה) בין גברים לנשים. לעומת זאת, בקרב הלא חרדים, שיעור בעלי מיומנות נמוכה באוריינות מתמטית גבוה יותר בקרב נשים (26.7%) מבקרב גברים (22.0%).

8 שיעור הגברים החרדים ברמות מיומנות 4-5 נמוך מאוד ואינו ניתן לפרסום בשל מהימנות סטטיסטית נמוכה של האומדן. לפירוט על מהימנות האומדנים ראו: למ"ס וראמ"ה (2016). מיומנויות בוגרים בישראל 2014-2015. פרסום מס' 1640. ירושלים: המחבר, פרק "שיטות".

9 חלק מהנתונים בפסקה זו נמצאו בעלי מהימנות נמוכה בשל תאים קטנים או בשל טעות דגימה יחסית גבוהה.

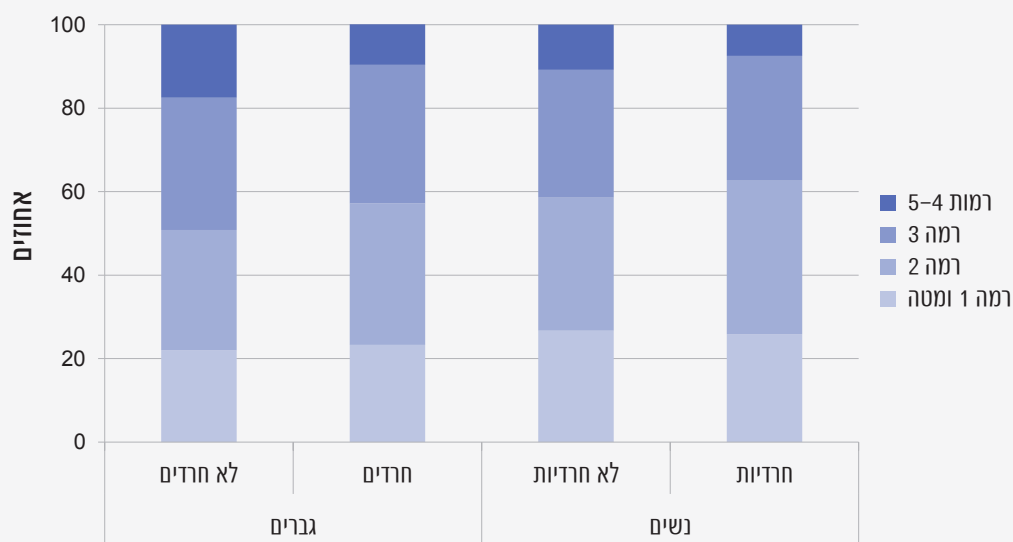
**אוריינות קריאה בקרב יהודים חרדים ולא חרדים,
לפי רמת מיומנות ומין, 2014-2015**

תרשים 5יח

**אוריינות מתמטית בקרב יהודים חרדים ולא חרדים,
לפי רמת מיומנות ומין, 2014-2015**

תרשים 5יט

בעוד שהאוכלוסייה החרדית דומה לאוכלוסייה היהודית הלא חרדית בשיעור בעלי רמת מיומנות נמוכה הן בקריאה והן באוריינות מתמטית, ניכרים הבדלים בין שתי האוכלוסיות ברמת המיומנות בפתרון בעיות בסביבה מתוקשבת. שיעור האוכלוסייה שהגיע לרמה 2 או 3 במיומנות זו גבוה פי שניים בקרב יהודים לא חרדים לעומת חרדים (36.6% ו-18.9%, בהתאמה).

17.9% מהאוכלוסייה החרדית הבוגרת נכשלו בהערכת בסיס בתקשוב או שאין להם ניסיון במחשב (חסרי מיומנות תקשוב). שיעור זה גבוה באופן מובהק מהשיעור בקרב יהודים שאינם חרדים - 8.5%. אין הבדל מובהק בין שתי האוכלוסיות באחוז המשיבים שבחרו במסלול המודפס.

פתרון בעיות בסביבה מתוקשבת בקרב יהודים חרדים ולא חרדים, לפי רמת מיומנות, 2014-2015

תרשים כ5

